

József Attila Tudományegyetem Pedagógiai Tanszéke

AZ ISKOLA ÉS A KÖZMÜVELŐDÉS EGYÜTTMŰKÖDÉSE

/ Egy váci vizsgálat tapasztalatai /

- Doktori értekezés -

Írta:

Bartha Gyula

Szeged, 1984

T A R T A L O M

	<u>oldal</u>
I. Bevezetés	4- 5
II. A téma vizsgálatának indoklása, megala- pozása:	
- Eletmód, szabadidő, művelődés fogalma.	6-11
- Az önműveléssel kapcsolatos motiváció jelentősége, a motiváció fogalma.	12-13
- A szabadidő jelentősége a személyiség- formálásban, a permanens képzés és a szabadidő összefüggése.	14-15
- Az iskolai élet és a társadalmi gya- korlat közötti kapcsolat szükségessé- ge, az iskola közművelődési szerepe, az iskola és az egyéb nevelési ténye- zők együttműködésének jelentősége, a közművelődési intézmények feladatai.	16-21
III. A vizsgált általános iskolák és közmű- velődési intézmények együttműködése:	
1. - Az iskola és a közművelődési intéz- mények közötti kapcsolatra vonatko- zó hipotézisek felsorolása.	22-24
- A vizsgálat során alkalmazott mód- szerek.	25-26

- A mintaválasztás indoklása - a 14 éves korosztály fejlődépszichológiai sajátosságai.	27-29
- A vizsgálat eredményeinek bemutatása, elemzése, következtetések.	30-73
2. - Az eredmények összevetése a hipotézissel, néhány további feladat meghatározása.	74-77
3. - A mérés elemzése óta bekövetkezett változások, egyes iskolák felmérési eredményeinek elemzése, a felmérés és elemzés hatása.	78-88
4. - Szervezési változások a városban.	89-92
IV. Összefoglalás	93-97
V. Jegyzetek, felhasznált irodalom, mellékletek.	98-120

I. Bevezetés

A dolgozat témájának választását, vizsgálatát a következő szempontok indokolják.

Pedagógusként dolgozom, de egyben Vác város közművelődési intézményeivel is nagyon szoros a munkakapcsolatom, mivel a pedagógusok és a gyermekek városi szintű mozgalmi képzésének irányítója vagyok. Egyidejűleg végzem az oktató-nevelő és népművelői feladatokat.

A két fogalom - pedagógus és népművelő - közös nevezőjét keresve jutottunk el arra a gondolatra, hogy az iskola és a közművelődés, a tanítási óra és az ahhoz kapcsolható szabadidős közművelődési tevékenység nagyon fontos kapcsolatát vizsgálva kell olyan gyakorlati tapasztalatokra szert tenni, amelyek egyaránt hasznosíthatók a város oktatási és közművelődési rendszerében és amelyek megfelelő elméleti alapokra építve, általánosítva alkalmasak lehetnek egy nagyobb lélegzetű dolgozat megírására.

A pedagógusok munkájuk szinte minden percében átélik az iskola lehetőségeinek és a vele szemben támasztott igényeknek a feszültségeit, az iskola belső életének hiányosságait és ellentmondásait, az eredményes pedagógiai munkára törekvő nevelőtársak útkeresését.

Kulcskérdéssé vált, hogy az iskola milyen mértékben képes a nevelői tudatosság, a belső szervezettség alapján a társadalmi hatásokat pedagógiaailag programozni, a társadalmi tényezőket bekapcsolni a pedagógiai folyamatba, az iskola nyitottságát megvalósítani.

Az iskolára ható társadalmi hatások részeként a közművelődési intézmény-rendszerrel való kapcsolat Vác városban kialakult működő formáját kívántuk vizsgálni egy konkrét korosztály - az általános iskolát befejező 14 évesek - szabadidős programjaiban, keresve a tanulmányi tevékenység és a közművelődési intézmények közötti kapcsolatot, a szabadidős - szórakoztató formákban a permanens képzés kialakulásának gyökereit, a tantárgy, a szabadidő és közművelődés kapcsolatát.

A dolgozatban az életmód, szabadidő, művelődés, motiváció, permanens képzés, iskola és társadalmi gyakorlat közötti kapcsolat rövid elméleti alapjai után az általános iskola és a közművelődés kapcsolatának Vác városban megvalósított konkrét tapasztalatait és az ebből eredő tennivalókat kívánjuk bemutatni.

A téma körüljárásakor nem kívánunk az aránytévesztés hibájába esni. Tudjuk, hogy az iskolában meglévő feszültségek feloldásának ez a kapcsolat-rendszer nem az egyetlen és kizárólagos útja.

Valljuk, hogy ez egy lépés a problémák megoldásához és hogy minden helyes lépés nélkülözhetetlenül fontos oktatásügyünk fejlesztése érdekében.

II. A téma vizsgálatának elméleti indoklása, meg- alapozása

Az életmód kategória alapjául Marx és Engels elméletében megfogalmazottak szolgálnak: a társadalom fejlődésének minden szakaszában jellemző az egyének tevékenységének egy meghatározott mikéntje, egy meghatározott életmódja.

Azok a próbálkozások, amelyek akár a polgári, akár a szocialista életmód ismérveit elméletileg próbálták meghatározni, mindeddig nem jártak olyan eredménnyel, amelyet empirikus vizsgálatokban is hasznosítani lehetne.

A társadalmi fejlődés a különböző életmódok olyan változatos sokaságát alakította ki, hogy nehéz lenne ezeket egyetlen elvvel, egyetlen szóval jellemezni; még nehezebb volna az egyiket már készen szocialistának, a másikat pedig még mindenestül polgárinak minősíteni.

A valóság sokkal bonyolultabb: az átmeneti formák gazdagságát teremti meg. A társadalmi-gazdasági változások szükségszerűen a társadalom tagjainak életmódváltásával járnak. A ma hazánkban fellelhető különböző életvitelű rétegek egy része az átmeneti életformában, a váltás időszakában élnek. Egész kereső népességünk egyharmada tartozik ahhoz a hatalmas csoporthoz, amely a paraszti multból indult, ezt már sem külsőségeiben, sem aspirációiban nem őrzi, de még nem is igazán munkás.

Átmeneti életformában él a mai értelemben vett parasztság is. Életkörülményeikben, életszínvonalukban bekövetkezett változásuk egyértelműen pozitív, de a

hagyományos paraszti tradíciókhoz való viszonyuk - elsősorban a kultúra szempontjából nézve - komoly gondokkal jár.

Életformájukban megállapodott, kiegyensúlyozott, az átmenetiség jegyeit inkább a fejlődéssel együttjáró, dinamizáló elemként átélő társadalmi rétegeink a törzsökös munkásság és a szellemi dolgozók.

A törzsökös munkásság megőrizte a szorgalmat, az életvitel szocializmusát, a szakmai tudás becsületét, a társas kapcsolatok egyensúlyára való törekvést. Ehhez járul hozzá a magasabb életszínvonal és a társadalmi biztonság. Gondot jelent viszont, hogy a régi munkásosztálytudat helyébe még nem lépett ugyanolyan erővel az új társadalomban uralkodó osztály szerepét betöltő osztály öntudata. Nem alakultak ki az új közösségi formák és a munkásművelődés új formái sem, mindezek hiánya pedig az életformában gyakran a kispolgárisághoz közelítő, nem pozitív fogyasztási formák megjelenését jelentik.

A szellemi dolgozók rétege sem egységes. Ide tartozik a törzsökös munkásság életmódjához közelítő középfokú végzettséggel rendelkezők csoportja és a felsőfokú diplomával rendelkező vezető beosztású értelmiségiek.

A szellemi dolgozók rétegében is található olyan negatív jelenség, amikor a privát-szféra és a fogyasztás kizárólagosságot kap és a kultúra részben presztizs, részben rekreációs jellegűvé válik. A másik életmód minta az alkotó értelmiség sajátja, amelyben a munka, a közélet, a kulturális nyilvánosság,

a rekreáció és a magánélet közötti határok leginkább elmosódnak.

A társadalmi csoportok mellett életkor szerint is csoportosíthatók a különböző életmódok. Külön csoportokat alkotnak a családalapítás előttiek, a felnőtt középkorosztály és a nyugdíjasok, idősek. Amikor a szocialista életmód fogalmáról, életmódváltozásról beszélünk, nem az életmód elemeinek változására gondolunk elsősorban, hanem az életmód szerkezetének módosulására. Olyan szerkezeti elemek egymáshoz való viszonya változik, mint a munka, közélet, közösség, művelődés, szabadidő, családi és a magánélet.

Ezek kapcsolódnak másképpen a polgári és a mának megfelelő szocialista életmódban, a paraszti réteg, a munkás és az értelmiség életmódjában.

Szocialista életformáról csak akkor beszélünk, ha benne a magánélet és a közösségi élet nem szakad szét külön egységekké, hanem a szükségszerű differenciálódásban is meg tudja őrizni egységét.

A szocialista életmód nem szünteti meg és nem is korlátozza a magánélet kibontakozásának lehetőségeit, hanem az egyéni önmegvalósítást és a családi intimitás biztonságát a nagyobb társadalmi közösségbe kapcsolja bele.

Ennek a magán és közösségi élet kapcsolatát biztosító folyamatnak egyik fontos tényezője a művelődés, amely a magánéletet hozzákapcsolja a legteljesebb értelemben vett politikai és társadalmi nyilvánossághoz, a társadalmi nyilvánosságot pedig a magánülethez közvetíti. /1/

Mit nevezünk szabadidőnek? A szakirodalomban sok vita folyik a szabadidő fogalmáról.

"Szabadidőn a napnak az a szakasza értendő, amelyben az egyén teljes szabadsággal választja meg foglalkozását pihenésre, szórakozásra, esetleg ismereteinek elmélyítése érdekében." - írja Csóregyh Éva. /2/

A szabadidő ebben az értelemben közvetítő fogalom és nem magát az időt, hanem az időben végzett cselekvést jelenti.

Jeffre Dumazedier francia szociológus például a szabadidő homályos fogalmának tisztázására bevezette a "fél-szabadidő" fogalmát is, amellyel a nélkülözhetetlen társadalmi és családi kötelezettség idejét akarja megkülönböztetni a kedvünkre töltött "szabadidő"-től. Megfogalmazása szerint "a szabadidő olyan elfoglaltságok együttese, amelyeknek az egyén teljes kedve szerint átadhatja magát, akár, hogy pihenhessen, akár, hogy szórakozhasson, fejleszthesse önkéntes társadalmi részvételét, érdek nélküli tájékozódását, vagy képzését, miután megszabadult minden hivatásbeli, családi, vagy társadalmi kötelezettségétől". /3/

Ha tehát a szabadidő fogalmát vizsgáljuk, az emberek napi tevékenységéből minden tevékenységről - annak motivációjának felderítésével - meg kell állapítani, melyik igazán szabadidő tevékenység és melyik nem az.

A Központi Statisztikai Hivatal szerint "szabadidőnek tekinthetjük azokat az időtartamokat, amelyeket a megkérdezettek többé-kevésbé egyéni ízlésük, igényük szerint kiválasztott tevékenységgel töltöttek el. Ez némileg önkényesen húzott kör, hiszen valaki például házimunkát is végezhet szórakozásként, és valaki olvashat, tanulhat kötelességszerűen, amikor a tevékenység nem jelent "szabadidő-tevékenység"-et. /4/

"A szabadidő, mint időkeret a munkán kívüli időnek az a része, amely az anyagi - tehát gazdasági, társadalmi fiziológiai - kényszer alapján feltétlenül szükséges elfoglaltságok idején felül, e kényszeren kívül eső tevékenységekre fennmarad." /5/

Ilyen értelemben bármilyen önként, szívesen vállalt tevékenységi forma adhatja a szabadidő élményét.

A szabadidő nemcsak valóság, hanem lehetőség is: felhasználása legyen jó, hasznos, és lehet rossz, haszontalan.

Célunk tehát a szabadidő értelmes eltöltésére nevelés, a személyi aktivitás felhasználásával a kulturális javak elsajátítása közben a személyiségformálás, személyiségfejlesztés.

Ez a cél a neveléstől az önnevelésig, a képzéstől az önképzésig, a művelődéstől az önművelődésig kijelölt úton a fogalomtartalmak változó arányú dialektikájában megvalósuló céltudatos, koncentrált művelődésnél érhető el.

A művelődés tehát a "kulturális javaknak, a termékeknek a személyiség különböző célú aktív tevékenységéhez, vagy járulékosan, vagy céltudatosan kapcsolódó elsajátítása és a személyiségnek ennek következtében létrejövő formálódása - bizonyos /optimális/ körülmények között - gazdagodása, fejlődése". /6/

Nevelésünk - oktatásunk célja "az egységes, korszerű, dialektikus és történelmi világnézeten alapuló, továbbépíthető alpműveltség nyújtása, a szocialista emberre jellemző tulajdonságok fejlesztése, a szép befogadására, megóvására, megteremtésére alkalmassá tétel, annak elérése, hogy gyermekeinkből a szocialista társadalmi rendet aktívan építő, öntudatos dolgozók váljanak". /7/

Alapproblémánk, hogy gyermekeink harmónikusán, kiegyensúlyozottan fejlődjenek, személyiségük szabadon bontakozzon ki, közben kialakítsuk bennük a társadalmi aktivitást és felelősségérzetet.

Tartós viselkedési formákat, társadalmilag értékes célokat kell kialakítanunk, amelyeknek értéke nem csak az iskoláskor végéig terjed. A gyermeket pedig csak az készteti tartós viselkedésre, célmegvalósításra, aminek számára jelentősége van, ami belülről ösztönzi őt.

Ezt a belső ösztönzést kell tehát formálni, alakítani. A gyermeket szabadidejének eltöltésében valamilyen szükséglet motiválja. Tisztában kell lennünk azzal, "hogyan indítja el azokat a tevékenységeket, amelyek azután a megfelelő gyakorlás után a képességek kibontakoztatásához vezetnek". /8/

Szorosan összefüggő fogalmakat alkotnak: a művelés, művelődés, műveltség kategóriák, melyek az iskola és a közművelődési intézmények kapcsolatában fontos szerepet töltenek be.

Ágoston György megfogalmazása szerint: "A nevelés tárgyi oldalát, tehát azt a folyamatot, hogy valamilyen objektív tartalommal alakítjuk a személyiséget, művelésnek nevezzük. A nevelés alanyi oldalát, tehát azt a folyamatot, hogy a személyiség az objektív műveltségi tartalmat befogadja, asszimilálja, vele gazdagodik, művelődésnek nevezzük. Az emberiség objektív műveltségi javai nevelés által /művelés és művelődés által/ az egyén szubjektív műveltségévé válnak. A nevelés eredménye a művelt ember. Műveltségén ezek szerint nemcsak az elsajátított ismereteket kell értenünk, hanem valamennyi nevelőhatás eredményét: a világnézeti, erkölcsi, politikai meggyőződést és magatartást, az ízlést, a képességeket,

a tulajdonságokat, az érdeklődési kört is: egyszóval a személyiség teljes tartalmát." /9/

A motiváció egyike a pszichológia sokjelentésű szavainak. Magában foglalja az indíttatás, törekvés, akarat, vágyakozás, érzés, érdeklődés, érzelem fogalmakat, minden belső cselekvésre készítő tényezőt. A motiváció folyamán a szükséglet mozgósítja az emlékezés, képzelet, gondolkodás folyamatait, ezek segítségével megjelenik a célképzet, a céltudat.

A folyamat a célkitűzéshez vezet. A céltudathoz csatlakozik a cselekvés gondolata, mellyel elérhetővé válik a célhelyzet. A cselekvés gondolatát követi az akarattól vezérelt tényleges cselekvés.

A motivációt, így a kulturális jellegű motivációt is az érzelmi feszültség, a szükséglet és a kielégítési lehetőségének találkozása és a kiváltott viselkedés egységében kell vizsgálnunk.

A szabadidő kulturált, önfejlesztős eltöltéséhez a legjobb út az, ha a tudásvágyat nem a kínzó érzés megszüntetéseként akarjuk kielégíteni, hanem mint kelles, soha ki nem elégíthető ösztönzést tartjuk fent és alakítjuk. A gyarapodás önmagában jutalmazó és feszültségteremtő folyamatát kell megteremteni a hasznos kulturális törekvések és ambíciók körében.

Ezzel elérhető az előzőekben kifejtett gondolat: az üres szabadidő eltöltés helyett az ember számára önfejlesztő, hasznos céltudat indítsa és mozgassa a szabadidőben végzett szórakozva önművelést, ismeretgyarapítást.

Olyan motivációs rendszerre van szükség, amely egész életen át élve tartja az önművelés igényét, melyet

továbbépíthet, melynek során új ismeretet sajátíthat el, ugyanakkor megszereti az alkotó aktivitást, önálló keresést, döntést, miközben szabadidejével is önállóan, hasznosan tud gazdálkodni.

Napjainkban a személyiségformálásban egyre nő a szabadidő jelentősége. A megnövekedett szabadidőben a fogyasztói magatartás helyett, amely az anyagi bevételt a jólét eszközének tekinti, de eszmei szempontból nem ad további értéket, sürgetővé válik a képzettséget értéknek tartó életstílus alakítása. Szükségszerűen felülvizsgálatra kerülnek a képzés folyamatára és szakaszaira vonatkozó eddigi nézetek, előtérbe kerül a permanens képzés gondolata, amelynek során a szervezett tanulással töltött idővel egyenrangú tényezővé válik a szabadidő, a közművelődési módok és eszközök. Korszerű műveltség ma már csak folyamatos önműveléssel érhető el, a folyamatos önművelés igényének és személyiséget önfejlesztő pszichológiai feltételek kialakítása pedig az általános iskolában kezdődik meg.

"Az, hogy lehetőségei közül a felnőtt mivel és hogyan fog élni, az jórészt eldől már gyermekkorban és ifjúkorban. Akiben nem alakulnak ki idejekorán az önművelés, a tartalmas társasélet készségei, akiben nem eleven a tettekkészség és aki nem tanulta meg, hogy tettevágását miként ültesse át értelmes módon az életbe, abból később sem lesz igazán tetterős, tevékeny ember."
/lo/

A korszerű ismeretszerzés, az önművelés igényére és módjára nevelés feladatát fogalmazta meg a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának 1972. évi oktatáspolitikai határozata:

"...iskoláink csak úgy felelhetnek meg a társadalmi követelményeknek, ha az alapvető ismeretek tanítására

törekcszenek, ha a tanulók gondolkodását fejlesztve kialakítják a továbbtanulás igényét és képessé teszik őket a folyamatos önnevelésre." /11/

Ezt a gondolatot erősíti meg az MSZMP KB 1982 április 7-iki állásfoglalása az oktatáspolitikai határozat végrehajtásáról és a fejlesztés irányelveiről.

A gyermeknevelés társadalmunkban az össtsársadalmi gyakorlatra való felkészítést jelenti. Nevelésünk akkor válhat a mindenoldalú fejlesztés terepévé, ha abban megszervezzük az alapvető tevékenységeket, a társadalmi praxis alapvető formáit; a munkát, a tanulást, közéleti tevékenységet, szabadidős programokat - tehát a nevelési alaphelyzeteket - amelyeknek léte szükséges a társadalmi szerepekre való felkészüléshez. A nevelési alaphelyzetek a célnak megfelelően pedig csak akkor valósíthatók meg, ha az iskolai élet és a társadalmi gyakorlat között szoros kapcsolat van.

A szabadidős tevékenységet illetően tehát az iskolának a tanulók tanórákon túli idejének "betáblázása" nélkül kell a felajánlott lehetőségek kihívásával kialakítani a gyermekekben a lehetőségek "szívó hatását", hogy a szabadidő-tevékenységek teljesíthessék alapvető funkcióikat:

- " - a szabad választás élményét, a feszültségmegoldást,
  - az érdeklődés és a tehetség előhívását és kielégítését,
  - a személyiséggondozást a tevékenységen keresztül.
- A fenti célt szolgáló tevékenységek magukban foglalják
- az önművelő csoportokat, szaktárgyi versenyeket, pályázatokat,
  - az aktív művelődési-művészeti köröket,
  - a passzív művészeti és tudományos befogadást,

- sportolást, testedzést,
- természetjárást, táborozást, turizmust,
- szórakozást." /12/

Ezek a tevékenységi formákká váló feladatok nem válhatnak utópisztikusakká. A közoktatás fejlődését meghatározó alapidokumentum, a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának 1982. évi közoktatásfejlesztés feladatait megfogalmazó irányelve kimondja: "Iskolarendszerünket úgy kell fejleszteni, hogy mindinkább képessé váljon a következő alapfunkciók teljesítésére: ...szilárdan alapozza meg a felnövekvő nemzedék általános műveltségét, tudományos világnézetét.

Tegye képessé és alkalmassá a fiatalokat az új ismeretek önálló elsajátítására, az iskolán túli művelődésre." /13/

Az iskola közművelődési szerepe tehát nélkülözhetetlen.

"Csak olyan országban van jó közművelődés, ahol jó az iskola, ahol megadja az alpműveltséget és elindítja az embereket kulturális igényeik önálló kielégítése felé." /14/

Hatalmas feladat vár tehát az iskolára. Önnevelésre, önművelésre készíti fel növendékeit, belső motivációt alakít, nyitottságra, leleményességre, belső értékelésre, rugalmasságra nevel, tudásvágyra, gondolkodásra, önállóságra, sokoldalúságra, helyzetfelismerésre is készítet.

Az iskola a vele szemben állított igények miatt ismeretközli és erkölcsátszármaztató funkciói mellé új funkciók végrehajtására is kényszerül. Többek között:

- " - Az iskola bizonyos mértékben elveszíti az ismeretközlésben fennálló monopóliumát, kényszerül beilleszkedni egy nagyobb rendszerbe, amelyben centrális részként funkcionál.
- A permanens művelődés, az önnevelés megalapozása közben csökken az iskola szerepe az ismeretek közvetítésében, ugyanakkor óriási mértékben jelentkezik jelentősége az ismeretek rendszerezésében, szelekciójában, értelmezésében, általában a szemléletformálásban, értékelőképesség kialakításában.
- A tanítási célok mellett megnő a tevékenységi célok, a felkészítő jellegű célok mellett az ösztönző célok, a folyamatokra koncentráló célok, a kritikai magatartásra irányuló célok, a részvételre irányuló, kooperációra serkentő célok, a nivelláló célok mellett a differenciáló célok szerepe.

Mindez feltételezi az iskolában a társadalmi-egyéni gyakorlat valamennyi lényegi formáját, az iskola nyitottságát és együttműködési, integrációs készségét is". /15/

Szükség van a nevelési tényezők vertikális és horizontális együttműködésére, az iskoláskor előtti alapozásra, az ifjú és felnőttkori továbbépítésre, a lakóhelyi közösségeknek, a kulturális intézményeknek, szervezeteknek, az iskolán kívüli és belüli tevékenységeknek az összehangolására.

1982-ben az irányelv ezt is feladatul tűzi ki:

"Halaszthatatlan feladat, hogy újragondoljuk az iskola és az ifjúság nevelésére hívatott intézmények, szervezetek együttműködését, mert az ifjúság világ-

nézetének és magatartásának pozitív formálását csak akkor lehet sikeresen megoldani, ha egységes szemlélet és követelmények érvényesülnek az ifjúság életét befolyásoló intézmények tevékenységében".

/16/

Az iskolának meghatározó szerepe van az önművelés igényének, szokásának kialakításában. Az oktató-nevelő munka folyamatában, az ismeretanyag elsajátítása és a nevelési célok teljesítése közben a tanulóknak jártasságot kell szerezniük az egyéni tanulás, művelődés eszközeinek és intézményeinek használatában is. Meg kell ismerkedniük - személyes, aktív részvételük révén élményszerűen - a folyamatos művelődés lehetőségeivel, szervezeti kereteivel, formáival. Olyan szokások kialakítására van szükség, mint például a rendszeres olvasás, színházba járás, múzeumlátogatás. Nem "tanítani" kell a szabadidő célszerű felhasználását, hanem olyan igényeket kell kelteni, amelyek értelmes választásokhoz vezetnek.

A feladat végrehajtásából részt kell kapniuk a közművelődési intézményeknek is. "A közművelődési intézményeknek arra kell készülniük, hogy az iskola által nyújtott alapismeretek kiegészítése, a nevelői hatások elmélyítése részben rájuk hárul. A közoktatás és a közművelődés együttműködése a tevékenységek módszeres összekapcsolódását, komplex folyamatok közös tervezését kell, hogy jelentse." /17/

A közművelődési intézményeknek tehát arra kell készülniük, hogy kiegészítsék az iskola által nyújtott lehetőségeket, segítsenek elmélyíteni az iskolai nevelőhatásokat. Sajátos eszközeikkel, a gyermekeknek nyújtott szolgáltatásaikkal egyre nagyobb szerephez

jutnak az iskola szűkre szabott lehetőségeinek kibővítésében

az ismeretterjesztésben, ismeret elmélyítésben,
az érdeklődés szélesítésében, kielégítésében,
képesség kibontakoztatásban, alkotókészség
kibontakoztatásában,
a művelődési kínálat szélesítésében, választási lehetőségek bővítésében,
az értékekben való eligazodás segítésében.

"A közművelődési, kulturális... intézmények egyre következetesebben érvényesített feladata a 6-14 éves korú gyermekek nevelő-képző célú foglalkoztatása... feladata, hogy különböző tevékenységek révén gazdagítsák a gyermekek közösségi kapcsolatait, közösségi élményekben, az értékes társas szórakozás, a közös művelődés nevelő-formáló hatásaiban részesítsék őket... az iskola munkájára építve, azt kiegészítve hozzájárulnak a gyermekek sokirányú művelődési igényeinek felkeltéséhez és kielégítéséhez, képességeik, adottságaik fejlesztéséhez, a tehetséggondozáshoz." /18/

A közművelődési intézményekkel való kapcsolat tehermentesíti az iskolát, ugyanakkor feltételezi az iskola fokozottabb nyitottságát, a partnerkeresést a nevelésben, a segítség igénylését és annak okos kihasználását.

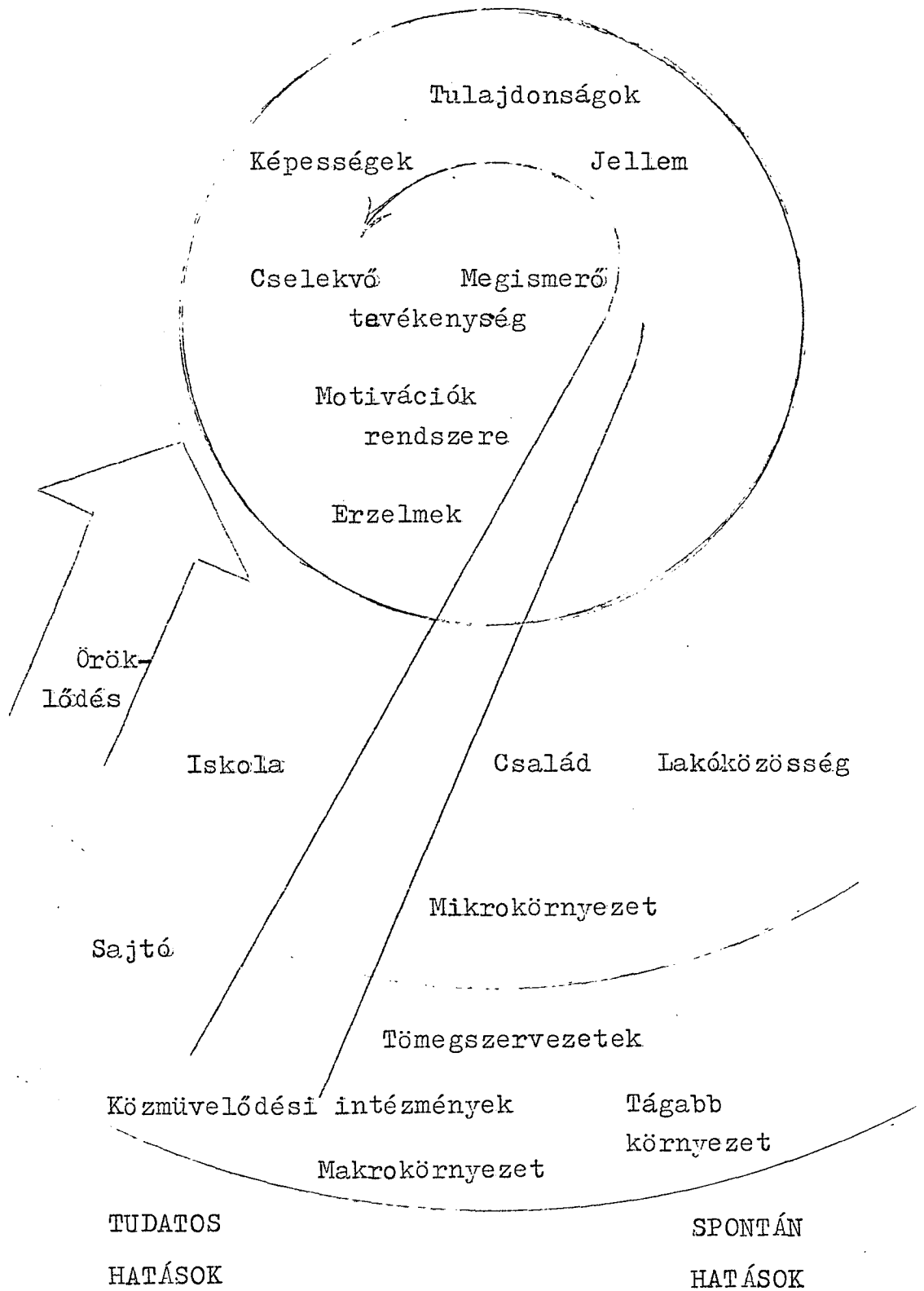
Durkó Mátyás ezt úgy fogalmazta meg: "... a gyermeknevelésben nem lehet tovább csak az iskolai formák között gondolkodni, hanem éppen olyan igényesen kell kiépíteni az iskolán kívüli nevelés gazdag formarendszerét is, mint az iskolait. A nevelés rendszerként való funkcionálásának egyik feltétele tehát az, hogy minden korosztály nevelésében a legnagyobb igyekezettel biztosítjuk az egyöntetűséget /célokban, eljárásokban stb./

minden olyan terület között, amely szisztematikus nevelő hatást képes kifejteni a személyiségre". /19/

Gyermekeink szabadidejének jó részét még a spontán hatások befogadása jellemzi. A kulturális szolgáltatások és az iskolák együttműködése lehetőséget adnak a céltudatos művelődéspolitikai válogatásra, egységes hatásrendszer kialakítására, az önképzés-önművelés igényének és szokásrendszerének kialakítására.

Bakonyi Pál és Sz. Várnagy Marianna modelljükben a személyiségre ható tényezők rendszerében a következő módon helyezték el az iskolát és a közművelődési intézményeket:

0 = személyiség

Tehát a makrokörnyezetben elhelyezkedő közművelődési intézmények a mikrokörnyezeten - iskolán, családon is - keresztül tudatosan hatnak a személyiségre, az érzelmeken, motiváción keresztül a megismerő tevékenységre, tulajdonságokat, képességeket, jellemet alakítanak, amely megnyilvánul a cselekvő tevékenységben,

III. A vizsgált általános iskolák és közművelődési intézmények együttműködése

Az 1981/82. tanévben vizsgálatot végeztünk Vác városban az iskola és a közművelődés együttműködéséről, melyet 1983. évben egészítettünk ki.

A vizsgálat közben az iskola oldaláról közelítettük meg a kérdést: miközben az oktatási rendszer kívánságokat fogalmaz meg a közművelődési intézmények felé, hogyan él Vác városban az általános iskolán belüli társadalom a közművelődési intézmények által nyújtott lehetőségekkel?

Ezért e dolgozatban tehát elsősorban nem a közművelődési intézmények munkáját, az általuk nyújtott lehetőségeket minősítjük. A témaválasztás kedvéért azonban néhány jellemzőt szükségesnek tartunk jelezni.

Vác városban Művelődési Ház, múzeum, két filmszínház, úttörőház, zeneiskola, könyvtár ajánlják programjaikat. A közművelődési intézmények között munkamegosztás alakult ki. A zeneiskola a hangszéres oktatáson kívül mozgatója a város dinamikus zenei életének. Több kamaraegyüttese, nagyvállalathoz kapcsolódó zenekara változatos és színvonalas programokat ajánlanak.

Az iskolák filmszínházakkal való együttműködését szerződések biztosítják. A filmforgalmazók ajánlásai mellett az időben tervezett és kért tanulmányi és nevelői munkát segítő filmek megkaphatók, vetíthetők. A könyvtár író-olvasó találkozókkal, Kincskereső szakkörrel, olvasmányélményt reprodukáló rajzos-szöveges pályázatokkal, vetélkedősorozattal, könyvtári órákkal, bibliográfiákkal bővíti a gyermekolvasók körét, igyekszik igényt kelteni, ismereteket nyújtani.

A művelődési ház a városban kialakult munkamegosztás szerint elsősorban a középiskolás korú ifjúság igényeit hivatott kielégíteni, de napközis csoportoknak nyújtott

igényes, tartalmas programjaik ismertek, kedveltek, a csillagászati és biológiai szabadegyetemek az általános iskolások körében is népszerűek.

A környékbeli nagyvárosok és a főváros színházai rendszeresen mutatnak be színházi előadásokat.

A 6-14 éveseknek az úttörőház biztosítja a legtöbb, legváltozatosabb művelődés-tevékenységi formát.

Nem feladatunk felsorolni valamennyi, tantervi anyagot kiegészítő, annak elmélyítését szolgáló foglalkozást.

Ezek közül néhány: a kicsik alkotó tevékenységét a játszóházak, papír, agyag, textil megmunkálása is segíti.

Készítenek rongybabát, batik, makramé munkát, gyöngyöt fűznek, a képzőművészet alapjaival foglalkoznak, közben ügyesednek, ismerkednek az anyagok tulajdonságaival.

Nekik rendezik pl. a matematika-dominót, a szólások-közhiedelmek szituációs alkalmazást és még sok foglalkozást.

A nagyobbak a sorozatok iránt érdeklődnek legjobban.

Századok-szenzációk címmel nagy felfedezések történetét dolgozzák fel, "Párbeszéd a komputerrel" címmel a matematika tananyagra épülő elemi számítástechnikai játékokat játszanak, a Restaurálás mestersége sorozatban a múzeum műhelyébe kapnak belépési engedélyt, a "Régi utcák, udvarok" című sorozat történelmi és honismereti betekintést ad. Az Egbolt titkai sorozatban városunk neves csillagász-szakemberének irányításával nyílnak meg a titkok a gyerekek előtt, "A világ térképe előtt" című sorozatban pedig földrajzi útiélmény beszámolók egészítik ki a tantárgyi ismereteket, de élményt jelent a Zenélő órák című zenehallgatásos-feldolgozásos sorozat, a könyv-tóttó játék, az úrhajózásról, honismeretről, politikáról szóló vetélkedők, a Megkérdezzük... című programok híres-neves emberekkel való találkozásai is.

Az un. "Mini-kiállítások" hívták és hívják fel a figyelmet Arany János, Gárdonyi Géza, J.Brahms, Illyés Gyula, Kodály Zoltán, Juhász Gyula, Kovács Margit, Móricz Zsigmond, Szabó Lőrinc, R.Wagner születésének, vagy halálának kerek évfordulójára.

A városban a közművelődési intézményekben gyermekeinknek működő 60 kiscsoport közül 44 az úttörőházban tevékenykedik szakkör, tanfolyam, vagy klub formájában.

Az 1982. évben 70 kiállítást tekinthettek meg a tanulók a város közművelődési intézményeiben.

A felsoroltak természetesen csak ízelítők a programok közül, amelyek segítséget, lehetőséget kívánnak nyújtani az iskoláknak. Ezek még korántsem mindig tudatosak, lehetne bővíteni ajánlásaikat is és a két intézményrendszer jobb kapcsolataért is tehetnének többen a közművelődés helyi képviselői. A művelődési osztály második éve kiemelt feladatként tűzi az érintettek elé ezt a kapcsolaterősítést. Rendszeres tevékenységet már el ezen a területen, ellenőrzi és értékeli is a közművelődési intézmények nevelést-oktatást segítő tevékenységét. Az iskolák részéről a közművelődés által nyújtott lehetőségek kihasználása nagyon változatos képet mutat.

A mérés elvégzése előtt a közművelődési intézmények által nyújtott és az általános iskolák által kihasznált lehetőségek közötti kapcsolatról hipotéziseink a következők voltak:

- A város általános iskolái nem használják ki megfelelően a közművelődési intézmények által nyújtott művelődési lehetőségeket.

Jelenlegi iskolai ismeretközlő rendszerünk nem nevel permanens tanulásra, nem építi ki a tanulóknál az önművelésre való igényt és nem is tesz alkalmassá megfelelő módon az önművelésre.

- A város két intézményrendszere között jelenleg meglévő kapcsolat formái nem segítik megfelelő módon a közepes, vagy annál gyengébb tanulmányi eredményt elérő tanulók képességfejlesztését, nevelését.
- Iskoláinkban mennyiségi szemlélet, osztályzatokkal mérhető eredménycentrikusság uralkodik, háttérbe szorul a személyre szóló törődés, az egyéni személyiségformálás.
- Szükség van a családok gyermekekre ható együttes művelődési élményeinek fokozására.

A vizsgálat során alkalmazott módszerek

Hipotéziseink bizonyítására, vagy véleményeink megváltoztatására méréses módszert választottunk.

A mérést kérdőívekkel végeztük, amelyek zárt és nyitott kérdéseket tartalmaztak. A zárt kérdések mellett gyakran biztosítottuk a kiegészítés lehetőségét is. Végül a kérdőív mellett az interjúmódszert alkalmaztuk.

A módszer alkalmazásakor világosan tudtuk, hogy a válaszok bizonytalan elemeket, szubjektivitást, pillanatnyi hangulati elemeket is tartalmaznak, mégis hisszük, hogy a mérés eredménye alkalmas a meditációra, jelzés egy tendenciára, segítség a tennivalók megállapításához.

A mérési eredmények mutatják, hogy az egyes iskolák között is tapasztalhatók különbségek. Ezekre csak kirívó esetekben kívánunk kitérni, elemzésünk elsősorban az általános kép vizsgálatát célozza.

Mintaválasztás indoklása

Vác város 7 általános iskolájában az elmúlt 3 évben 400 körüli a nyolcadik osztályos tanulók száma. A felmérést 1982 április hónapban végeztük el. Ekkor az intézmények tanulóinak száma és aránya az alábbi módon alakult:

8.oszt. tanulók száma a város 7 általános iskolájában	400 fő
---	--------

8.oszt. vizsgált tanulók száma a 7 általános iskolában	194 fő
--	--------

Vác városban vizsgált 8.oszt. tanulók száma százalékban kifejezve	49 %
---	------

A mintavételt alkalmasnak láttuk a reális kép érdekében. A felmérést megelőzően megbeszéltük a munkát mind a városi művelődési osztállyal, mind az érintett intézmények vezetőivel. A vizsgálatot kérdőíves módszerrel végeztük, külön kitöltési utasítást mellékelve a tanulók részére.

A vizsgálatban 194 tanuló válaszolt a feltett kérdésekre, valamennyien névtelenül. A kiválasztásuk szondázásos módszerrel történt, az iskola számarányának megfelelően. A kérdőíven nagyobb részben "nyitott" és kisebb részben "zárt" kérdések szerepeltek. Azért választottunk több "nyitott" kérdést, mert úgy éreztük, hogy így kisebb az esély, hogy a válaszokat akaratlanul is befolyásoljuk, továbbá a tanulók részéről így mindenféle válasz lehetséges. Persze próbáltunk számolni a kérdések félreérthetőségének veszélyével, ezért egészítettük ki "semleges interjú"-val is. A vizsgálatnál kíváncsiak voltunk arra is, hogy vajon mennyire befolyásolja tanulóinkat az 5 napos munkahétre történő átállás, vajon több lehetőségük

kínálkozik-e arra, hogy a különböző közművelődési intézményekben nyert tapasztalatokon keresztül növekedjen érdeklődésük a külvilág felé, hogy ezáltal nyitottabbá váljanak.

Városunkban ez a kérdés annál is inkább fontos, mert azok közé a városok közé tartozunk, melyeket az OM. kísérletként kijelölt az öt napos tanítási hét általánossá válása előtt. Mi már akkor próbáltuk vizsgálni a tanulók iskolai leterheltségét, a szabadidő alakulását, az iskola és a közművelődési intézmények feladatainak összekapcsolódását.

A méréstől a tekintetben vártunk segítséget, mivel:
"A mérés a pedagógia e kérdéskörében napjainkban főleg abban segíthet, hogy a kellővel szembeállítja a lehetőségek mérhető határát." /2o/

A mintaválasztásnál szándékosan választottuk a 14 éves korosztályt. Az általános iskolás kor végén a szervezeten folyó közművelődési igény kialakításának első szakasza lezárul, így nagyobb módot ad az eredménymérésre.

Mivel ez a gyermekkorból az ifjúkorba való átmenet az élet egyik legfogékonyabb időszaka, így minden ellentmondásával együtt a nevelő számára a legizgalmasabb feladatokat is tartalmazza.

Ebben az életkorban az érzelmek rendkívül labilisak, az önismeret bizonytalan. A gyermek néha túlbecsüli önmagát, máskor kisebbségi érzése van. Jelentősen megnövekszik kollektivitás érzése. A felnőttek világával szemben megszűnik a "tekintélyelv", a felnőtt számukra már nem egyedül értékmérő.

Kritikusan szemlélik az őket körülvevő felnőtteket, véleményüket nehezen fogadják el, ugyanakkor nagy a szeretetigényük. Ezt a kort jellemzi a konfliktusos szülőkapcsolat, az értékek felülvizsgálata, az eszme,

a pálya, a barátválasztás.

Nagyobb szerepet kapnak az esztétikai érzelmek. A serdülő akaratára az önállóságra törekvés, a felnőtté válás vágya jellemző. Ellentmondásos, hogy ugyanakkor hiányzik belőlük a felnőtt kor függetlensége és felelőssége.

Már nem szívesen fogadják el a mások által kitűzött célt, maga akar célt is választani.

Cselekvéseiben is közelebb kerül a felnőttkor munkatevékenységéhez, bár cselekvéseit időnként emocionális hatások erősen befolyásolják. Szívesen foglalkoznak alkotó-építő játékokkal, népszerűek a megismerő-felfedező játékok, de cselekvéseikre is jellemző a fokozott érzékenység /"méltatlan" feladatot nem szívesen vállalnak/.

Cselekedtetésüknél különösen fontos a megfelelő motiváció, parancsolgatás, feladatkiosztás helyett a türelmes megbeszélés, kérés. Az ebben az időben kialakult érdeklődés kellő irányítással rendszeres tevékenységgé válhat.

Ugyanakkor a tanuláshoz való viszony átmenetileg romlik. Ennek az oka az önállósági vágy és a tanulási szükséglet fel nem ismerésének ellentmondása.

Szeretne valami jelentőset tenni, de ebből a szempontból a tanulásnak nem tulajdonít megfelelő jelentőséget. Ezért nagyobb gondot kell fordítani arra, hogy a tanulási munka öröme alapvető indítékká váljon, kialakuljon a speciális érdeklődési terület is. A serdülő önállósági törekvése a szórakozásban, szabadidős tevékenységi formák megválasztásában is megnyilvánul. Napirendjét önállóan akarja kialakítani, maga akarja megválasztani a művelődésre, szórakozásra, együttlétre szánt időt és annak formáját is.

Fontos e szükséglet tapintatos, okos irányítása, a helyes arány kialakítása, a szabadidő értékes és

örömteli pihentető felhasználására nevelés oly módon, hogy az önállósági vágyat ne sértse, a függetlenségi törekvés és az alkalmazás megfelelő egyensúlya megmaradjon.

A serdülőkor igen ellentmondásos, de a személyiségformálás szempontjából az élet egyik legfontosabb időszaka, a harmónikus motivációs rendszer kialakításának kulcsidőszaka. Mindezekre tekintettel is választottuk e korosztályt.

A vizsgálat eredményeinek bemutatása, elemzése, következtetések levonása

Az általános iskola 8. osztályos tanulói és a közművelődési intézmények kapcsolatát jellemző mérési eredmények elemzésekor a tanulóknak

- az intézményekben tett látogatási gyakoriságát,
- a tanulmányi eredmény és a látogatott intézmények száma közötti összefüggést - ezzel együtt a tanulók szabadidős mérlegét,
- a kedvelt tantárgy és a szabadidős érdeklődés találkozását,
- az iskolai tantárgyak, ezek kedveltsége és a közművelődési intézmények programja közötti összefüggést,
- a szabadidő és a közművelődési intézmények látogatása közötti összefüggést vizsgáltuk.

Érdeklődtünk abban az irányban is, hogy hogyan történik a tanulók közművelődési intézményekbe való irányítása, a művelődési élmény értékelése, és milyen családi hatások érik tanulóinkat a művelődésre szoktatás folyamatában?

Végül a továbblépést célozva összegeztük azt az igényt, amit tanulóink jelenleg a közművelődési intézményektől kívánnak.

A közművelődési intézmények népszerűségi mu-
tatói:

1.sz.táblázat

Iskola Intézmény	1.sz. isk.	2.sz. isk.	3.sz. isk.	4.sz. isk.	5.sz. isk.	6.sz. isk.	7.sz. isk.	Összesen	
								Szám	%
Gyermekszám	25	29	31	29	29	28	23	194	100
Könyvtár	13	26	7	22	14	11	6	99	51
Muzeum	15	10	14	22	7	5	7	80	41
Műv.ház	7	5	5	14	0	2	2	35	18
Zeneiskola	1	2	2	4	4	4	0	17	9
Uttyörőház.	20	20	18	28	9	17	4	116	60
Mozi	25	27	30	29	21	26	19	117	91

Az 1.sz. táblázat adataiból kitűnik, hogy legtöbb tanulónk a mozit említi, mint a legtöbbször látogatott közművelődési-szórakoztató intézményt. Az interjú ki-derítette, hogy a filmek közül a vidám, szórakoztató, izgalmas, kalandos történetek a legnépszerűbbek. Indokolásaik közül néhány: ez érdekel, - szeretek nevetni, izgulni, - nem azért megyek moziba, hogy problémákon törjem a fejem, - kikapcsolódást jelentenek, stb. A lányok közül sokan szeretik az érzelmes történeteket: mert tanulhatunk a felnőttek életéből, - férfi és nő kapcsolatáról szólnak, - szeretem látni más emberek boldogságát. Hat tanuló választ emberi problémákról szóló filmet: érdekelnek az emberek problémái, - mert ezek a filmek nem csak a szépről, jóról szólnak, hanem a valóról, - írják.

A romantikához, a kalandfilmekhez való kötődésük életkori sajátosságaik ismeretében érthető. Fontos lenne és a jelenlegi hiányt pótolná számukra filmklub keretében, vagy más módon filmesztétikával foglalkozni, hiszen ízlésfejlesztésükre szükség van.

A tanulók 60 %-a rendszeres látogatója az úttörőház programjainak. Oda járok szakkörre, - rendszeresen érdekes programok vannak, - estefelé van és akkor már ráérek, - sok újat látok, - sokat tanulok belőle - írják. Vannak kevésbé lelkes érvelések is: nem fogy a zsebpénzem, - szabadidőmet valamivel el kell tölteni, stb.

A tanulók 51 %-a a könyvtárt tartja kedvelt művelődési lehetőségének. Ebben az esetben nem részleteztük, hogy a városi, iskolai, vagy úttörőházi könyvtárról van-e szó, az iskolák eredményeinek összehasonlítása-kor mégis egyértelművé vált: városszerte ismert, ki-magasló eredményeket elérő, kis könyvtáros szakkört, kincskereső klubot működtető, az iskolai könyvtárban

gyermekönkormányzattal tevékenykedő magyar szakos nevelő 29 gyermekéből 26 a könyvtárat jelezte kedvelt lehetőségként, mindössze 1 %-kal maradt el népszerűsége a mozi mögött. Jól példázza ez a minta a munkáját szerető, értő pedagógus-szakember igényformálásában elért eredményét.

Választ vártunk arra is, milyen könyvek érdeklik legjobban a tanulókat. 14-en legkedvesebb olvasmányukként az iskolai kötelező olvasmányokat sorolták fel. Róluk kiderült, hogy nem is olvastak mást. A fiúk között az izgalmas, kalandos témák a legnépszerűbbek. Sok a detektívregény. /Lippert: "szenzációvezérelte olvasási fázis!"/

Érdeklődnek az útleírások iránt és találni már speciális érdeklődési korral kapcsolatos olvasmányélményt is. A lányok az életrajzi regényeket sorolják, szívesen olvasnak romantikus műveket.

A tanulók 41 %-a említi a múzeumot. Hamar kiderült viszont, hogy a látogatás legtöbbször csak egyszerű végighaladás a kiállítási területen, hiányzik a részenkénti, tudatos megismertetés, a jól felkészült pedagógus, vagy múzeumi szakember irányító tevékenysége. A művelődési házat csak a tanulók 18 %-a látogatja. Ez a szám figyelmeztető: nyolcadikos tanulókról lévén szó, városunkban elfogadott közművelődési munkamegosztás szerint a gyerekek a következő évtől a művelődési háztól kell, hogy várják és kapják a programajánlatot. Folyamatos odaszoktatásukra nagyobb gondot kellene fordítani.

Mindössze 9 % a zeneiskolát látogató tanulók száma. Tapasztalat, hogy a fiatalabb korban megkezdett hangszeres tanulást sokan abbahagyják, megmaradnak a minimális alapoknál. Érdemes lenne feltárni ennek okát.

A gyermeki személyiség alakítása során a személyiség magatartásának alapvető irányait a magatartás és szükséglet szférájában próbáljuk kifejezni.

Tudjuk, hogy a magatartás a személyiség teljességének megjelenése. A személyiségfejlesztés során tehát magatartásformákat alakítunk; formájuk az értékek világához való viszonyt, a társadalomhoz való viszonyt, az interperszonális és intraperszonális magatartásokat, a természet világához való viszonyt, a kulturális magatartásokat.

"A kultúra világához való viszonyulás esetében azokra a személyiségdiszpozíciókra, magatartásokra kell gondolnunk, amelyek egyfelől a kulturális javak racionális, hatékony és kellemes élvezetéhez, másfelől a kultúrához való egyéni, alkotó hozzájáruláshoz szükségesek. A legfontosabbként a kulturális érték tiszteletben tartása; a kulturális javak iránti érdeklődés; az igény és törekvés a kultúrával való folyamatos, sokirányú és sokféle kapcsolatra; a kultúra iránti érzékenység, nyitottság; a kulturális tolerancia emelhető ki." /21/
Feladat tehát a kultúrához való ilyen viszony kialakítása, ezt a feladatot pedig csakis a közművelődési intézményekkel együtt lehet végrehajtani. Fokozni kell népszerűségüket, látogatottságukat, a közművelődési intézmények tudatos programkínálatát.

A látogatott közművelődési intézmények száma
és a tanulmányi átlag kapcsolata:

2.sz. táblázat

Iskola Intézmény	1.sz. isk.	2.sz. isk.	3.sz. isk.	4.sz. isk.	5.sz. isk.	6.sz. isk.	7.sz. isk.	Összesen
5 intézményt látogat	6 4,4	2 4,0	1 5,0	14 4,4	0 0	0 0	2 4,0	25 4,36
4 intézményt látogat	5 4,2	5 4,1	1 4,1	5 3,9	5 4,0	5 3,8	1 4,0	27 3,94
3 intézményt látogat	8 3,6	12 3,8	11 4,1	6 3,9	1 4,0	4 3,5	0 0	42 3,82
2 intézményt látogat	4 3,5	6 3,3	6 3,8	6 3,1	5 3,2	10 3,5	7 3,1	42 3,36
1 intézményt látogat	3 3,2	2 3,1	9 3,6	0 0	17 2,8	11 3,1	11 3,1	45 3,18

/A táblázatban az egész számok a gyermekek számát, a tizedestörtek pedig azok tanulmányi átlageredményét jelzik./

A közművelődési intézmények programajánlataira a nevelők gyakran a tanulók időhiányára hivatkoznak. A 2.sz. táblázat adatai mégis azt mutatják, hogy a legjobb tanulók, akik a jó képesség mellett valószínűleg készülnek is a másnapi órákra, a legtöbb közművelődési intézményt látogatják. Ma ezt a gondolatot megfordítjuk: minél több közművelődési intézményt látogatnak, valószínűleg annál jobb tanulmányi eredményt érnek el, szélesedik látókörük, igényesebbek lesznek. De jobban oda kell figyelniük a közepes, vagy annál gyengébb eredményeket elérőkre! /Közepesnél gyengébb eredményt a mérőlapokon - névtelenül - nem jeleztek./ A tanulók 50 %-a csak 1-2 intézmény látogatását jelzi és ezek tanulmányi eredménye a leggyengébb. Ismert, hogy legtöbbjük kizárólag a mozit látogatja, szórakozási céllal.

Ha hiszünk abban, hogy minden gyermekünk tehetséges valamiben, csak meg kell találnunk a formát, lehetőséget, ahol kibontakoztathatja tehetségét, akkor súlyos feladatként áll előttünk ezeknek a tanulóknak differenciált személyiség-megismerése, szokásrendszerének kialakítása, orientálása, értékelési minta megmutatása számukra.

Társadalmunkban régen nem lehet az egyes ember magánügye az, mi történik szabadidejével, ma már társadalompolitikai jelentőségű kérdés, hogy a munkán /tanuláson/ kívüli idő valóban értékes szabadidővé válik-e, vagy elpazarolódik ez az idő, elhalványul társadalmi haszna, jelentősége az egyén számára is.

Az időhiányra való gyakori hivatkozás miatt szükségesnek éreztük a tanulók szabadidőmérlegének elkészítését. A mérlegkészítésnél különválasztottuk az iskolai munkát, az iskolán kívüli kötelező elfoglaltságot, ami Dumazedier-i megfogalmazás szerint csak "fél-szabadidő", és azt az időt kerestük, ami a kötelezően ismétlődő napi elfoglaltságok mellett a teljesen önkéntesen választható tevékenységi formákra megmarad. Megjegyzendő, hogy a "fél-szabadidő" időtartamába is szerepelnek a közművelődési intézmények rendszeres programjai, az iskolán kívüli szakkörök, nyelvtanfolyamok, zeneórák.

Tanítási időn kívüli elfoglaltságokban résztve-
vő tanulók:

2.a.sz. táblázat

Rendszeres tanítási időn kívüli elfoglaltságokban a következő számban vettek részt a tanulók:					
szakkörök	hangszertanulás	nyelvtanulás	tantárgyhoz különóra		
14	12	56	18		
Következő lépésként azt vizsgáltuk, hogy egy-egy tanuló hányféle rendszeres elfoglaltságot vállal, illetve kap:					
	4 féle	3 féle	2 féle	1 féle	0
Fő	12	31	48	81	22
	6 %	16 %	25 %	42 %	11 %

Valóban sok az elfoglaltsága a tanulók 22 %-ának -
hetente 3-4 alkalommal van kötelező jellegű iskolán
kívüli programjuk. Tanulóink 42 %-a viszont alig
elfoglalt, hiszen csak heti egy alkalommal vesznek
részt szervezeten foglalkozáson, 11 %-nak pedig
semmiféle rendszeres szabadidős elfoglaltsága nincs.

A tanulók így vallanak napi időbeosztásukról:

2.b.sz. táblázat

iskolai munka:	5-6 óra
tanulás, kötelező tanulmányi elfoglaltság, otthoni segítség:	3-5 óra
alvás:	7-8 óra
tisztálkodás, étkezés:	2-3 óra
közlekedés:	1-1 óra
egyéb:	
Összesen:	18- 23 óra
szabadidő	6 - 1 óra

A különbségek nagyok: a napi 6 óra szabadidő nagyon sok, az 1 óra pedig nagyon kevés. Ha az 1- 6 órás szabadidőt a 194 gyermek vonatkozásában összegezem, a vizsgálat a következő megosztást eredményezi:

Napi	1	2	3	4	5	6	óra szabadidővel rendelkezik
	18 9 %	26 14 %	37 19 %	43 22 %	38 19 %	32 17 %	tanuló = 100 %

1-2 óra szabadidőt gyermekeink 23 %-a tölt el. Természetesen ezek munkanapi adatok, a hétvége időmértéke más lenne, a hétvégeken más is a funkciója.

Napi 3 óra szabadidő kellemes állapot, bizonyára alkalmas testmozgásra, szórakozásra, pihenésre. 4-6 óra szabadidővel rendelkezik nyolcadikosaink 58 %-a.

Egy részük talán okosan hasznosítja is ezt, de közülük kerülnek ki az utcán rendetlenkedők, lakás-
kulcsot madzagon nyakukban hordó ténfergők, azok, akik nem tudnak mit kezdeni a nagy mennyiségű szabadidővel.

Nem igaz hát, hogy tanulóink túlterheltek! A valóság az, hogy aránytalan a megterhelésük. Van egy réteg, amelynek valóban nagyon kevés a szabadideje, pihenési, kikapcsolódási, aktív-szabadidő eltöltési időlehetősége. Az iskola is mindig mindenben rájuk számít. Gyakran találkozunk ugyanazokkal az arcokkal szellemi versenyeken, vetélkedőn, a gyermek-tisztviselőknek rendezett különböző tanfolyamokon, ügyességi játékokon, mindennemű képzésen. Az iskolák, amikor a makrokulturában való jelentkezésről van szó, valami helytelenül értelmezett szemérmességből indítva teljesen mellékesen kezelik a személyiségformálást, helyette az iskola hírnevének "védelmében és erősítésében" mindig az eredménycentrikusság dominál. Ezért szerepelnek mindenütt a jó tanulmányi eredményt elérők, akik előbb-utóbb valóban túlterheltek lesznek és ezért is nem találhatnak megfelelő szabadidős tevékenységi formát a náluk gyengébb tanulók, tevékenységi forma híján kialszik bennük a meglévő motiváló-ösztönző hatás is, a szervező-végrehajtó önszabályozást a szabadidős kulturális tevékenységet nincs is módjuk megtanulni.

Hogyan értékeljenek hát helyesen célokat, hogyan igazítsák ezeket hozzá a feltételekhez, mikor tanuljanak

meg tervezni és saját céljukat végrehajtani?

Idejük van a tanulóknak erre, a folyamat elsajátításához szükséges tevékenységet az iskolának, közművelődési intézményeknek kell segíteni megszervezni.

Ahhoz, hogy az iskolai munka és a közművelődési programok között összefüggést kereshessünk, a tantárgyak kedveltségi gyakoriságát is mértük.

A tantárgyak kedveltségi gyakorisága:

3.sz. táblázat

Iskola Tárgyak	1.sz. isk.	2.sz. isk.	3.sz. isk.	4.sz. isk.	5.sz. isk.	6.sz. isk.	7.sz. isk.	Összesen
Természettudomány: matemat., földr., fiz., ké	22	7	12	22	7	27	15	112
Társad. tudom.: magyar, orosz, történel, német	9	22	16	22	8	15	7	99
Testnevelés	5	13	11	4	2	14	5	54
Gyak.foglalk.	2	2	0	2	11	3	1	21
Rajz	0	9	0	1	10	7	3	29
Ének	0	1	0	3	7	0	0	11
Osztályf.	0	1	0	0	0	0	1	2
Nincs kedvelt tárgya	0	0	2	0	0	0	1	3
Mindegyik	0	0	1	0	0	0	0	1

A válaszokban vezetnek a természettudományos tárgyak, mutatva gyermekeknél korán jelentkező tájékozódó, kereső képességet, a környezet megismerésének szükségletét. Tudjuk, ha a tudásvágyat okosan elégítjük ki, a tudásvágy bővül, kialakítva az ismeretben való gyorsulás önmagában jutalmazó és feszültségteremtő folyamatát, ha ezt a tudásvágyat nem elégítjük ki, akkor lefékeződik, kialszik.

Kedveltek a társadalomtudományokkal foglalkozó tárgyak is, ezeket követik a készségtárgyak.

Érvek a tantárgyak kedveltségéhez:

4.sz. táblázat

Iskola Érvek	1.sz. isk.	2.sz. isk.	3.s isk.	4.s isk.	5.sz. isk.	6.sz. isk.	7.sz. isk.	Össz.
Nem indokol	2	3	5	8	4	4	7	33
Szeretem	6	10	9	12	11	9	5	62
Érdekes	7	6	7	9	5	7	4	46
Tanárt szereti	1	2	0	1	1	2	0	7
Tanár jól magyaráz	1	0	0	0	0	1	0	2
Változatos tárgy	2	0	2	0	0	2	1	7
Ott nem kell tanul.	1	1	3	0	5	1	0	11
Kalandos	2	0	0	0	0	0	0	2
Gondolkodtat	3	0	0	0	0	0	0	3
Ujat mond	2	0	0	0	0	0	0	2
Sokat ad h a töm.kom.	1	0	0	0	0	0	0	1
Kulturát követel	1	0	0	0	0	0	0	1
Tetszik a nyelv/ideg	3	8	0	0	0	0	0	11
Szeret mozogni	1	0	3	1	1	3	2	10
Kellemesen elfáraszt	0	1	0	0	0	0	0	1
Megérteni könnyű	1	2	1	3	2	2	2	12
Pályaorientáció	0	0	1	2	0	1	0	4
Hasznos	0	0	1	2	2	1	0	6
Tudás - vágy	0	0	0	2	0	2	2	6

A miért kedvelik a tantárgyat? kérdésre sok az általános válasz: 50 % a szeretem, érdekel választ adja.

Tanulásként két dolgot vonhatunk le ebből a tényből:

meg kell tanítani gyermekeinket érvelni, véleményüket kialakítani és megfogalmazni. Tanulság az is, hogy a 14 éveseknél jelentkező erős érzelmi motiváltságot - megfelelő érvekkel, véleményekkel megerősítve - ki kell használni, fejleszteni kell.

Meglepő viszont, hogy mindössze 9 tanuló jelzi azt, hogy a tantárgyat a tanár meggyőző, magával ragadó személyisége miatt szereti. Szintén 9 tanuló a tantárgy változatosságát, érdekességét említi érvként, 13-an pedig a tantárgy gondolkodtató volta, ujjkeresése miatt jelzik kedveltnek azt.

Figyelmeztető, hogy 23 tanuló válaszol a könnyű, ott nem kell tanulni variációkkal. Ezek a gyermekek nem szeretik az erőfeszítést, márpedig a nevelés-művelődés folyamatában nélkülözhetetlen a nevelt részvétele, közreműködése, az egyéni energiák önálló mozgósítása, a tanulás vállalása és megszervezése.

/Lásd: 4.sz. táblázatot./

Melyik programot kedveli a közművelődési intézményekben ?

5.sz. táblázat

Iskola Program	1.sz. isk.	2.sz. isk.	3.sz. isk.	4.sz. isk.	5.sz. isk.	6.sz. isk.	7.sz. isk.	Összesen	
								Szám	%
Film	20	10	15	12	2	7	2	68	35
Tudományos ismeretterjesztés	9	8	2	4	1	1	1	26	13
Sport	2	1	3	1	0	0	0	7	3
Szellemi vetélkedő	1	2	0	3	0	1	0	7	3
Író-olvasó találkozó	1	2	0	0	0	0	0	3	1,5
Tanfolyam, szak kör	0	2	0	6	0	0	0	8	4
Művészi jelleg	0	0	5	1	0	3	0	9	4,6
Tánc	0	0	1	1	0	1	0	3	1,5
Érdemben nem válaszolt	13	5	9	12	26	18	20	103	53
Osztálylétszám	25	29	31	29	29	28	23	194	100

A kérdőíven nyitott maradt a közművelődési intézményben kedvelt program felsorolásának lehetősége. Talán ez a tényező tette világossá, hogy gyermekeink nagy része nem ismeri, vagy rosszul értelmezi a program kifejezést. A tanulók 53 %-a a tevékenységi formalehetőség helyett ismét intézményt jelölt. A többiek filmeket, tudományos ismeretterjesztő formákat, szellemi vetélkedőket, művészeti jellegű foglalkozásokat, szaköröket és szórakoztató programokat jelöltek.

A szabadidős szórakozás szóródása már sokkal szélesebb. 194 tanuló legjellemzőbb válaszai:

Milyen szórakozást keresel magadnak ?

6.sz.táblázat

iskola szórakoz.	1. sz. isk.	2. sz. isk.	3. sz. isk.	4. sz. isk.	5. sz. isk.	6. sz. isk.	7. sz. isk.	Össz.	
								szá	%
Nem jelez	1	0	5	1	1	0	3	11	6
Olvasás	15	16	12	25	12	18	9	107	55
Horgászás	1	0	1	1	0	1	0	4	2
Mozi	7	6	3	6	5	2	0	29	15
Nyelvtan	1	0	0	0	0	0	0	1	0
TV	5	5	2	6	6	3	1	28	14
Sport	6	12	5	15	7	7	3	55	28
Tánc	11	1	3	1	0	2	8	26	13
Képzőművé.	2	1	0	0	0	3	0	6	3
Kirándu- lás	2	4	2	1	1	1	0	11	6
Állatokkal foglalkoz.	1	0	0	0	2	0	0	3	2
Hangversen	1	0	0	0	0	0	0	1	0
Elmegy a városba	1	0	0	0	0	1	0	2	1
Beszélget	0	2	1	1	2	0	1	7	4
Barkácsol	0	2	2	1	0	1	0	6	3
Zenehall- gatás	0	2	7	1	11	4	3	28	19
Aktív ze- nélés	0	0	1	1	1	4	0	7	4
Játék	0	0	2	2	0	0	0	4	2
Bélyeg- gyűjtés	0	0	1	0	0	0	0	1	0
Alvás	0	0	0	0	0	1	0	1	0

Ez a visszajelzés is mutatja az olvasás népszerűségét. Ellentmondás tapasztalható a mozi esetében: az előző 91 % helyett önkéntes szórakozásként csak 15 % említi a mozibajárást. Kiderült, hogy a többiek elsősorban az iskola által szervezett mozilátogatásban vesznek részt.

Kevés a TV nézést jelzők száma, 14 %. Ez a szám nem reális, mögötte ott tudható az a társadalmi jelenség, hogy a TV műsorát megszokásból, különösebb odafigyelés nélkül nézik, az nem szórakozás.

A tanulók által felsorolt tevékenységi formák között kifejezetten káros nem található. Az utcán, játszótéren való játékot már senki nem választotta /ezt már kinőtték/. Nem vágnak múzeumba, kevesen választanak a családdal való közös programot, beszélgetést.

Ha a tevékenységvágyakat az aktivitás három fokozata szerint elemezzük: - passzív, csak elemi tevékenységet mindössze 3 tanuló választ: szeretek aludni, bemegyek a városba - írják. Kis számuk sem megnyugtató, számukra is ablakot kell nyitni a világ kulturája felé.

11 tanuló nem jelzett semmilyen szórakozási formát.

Ennek oka lehet az életkorból eredő zárkózottság is.

"Magánügy" válaszol a kérdésre egyikük, de a gyerekekkel foglalkozó pedagógusoknak ismerniük kellene őket, tudniuk kellene a válasz elmaradásának okát és segíteniük kellene értelmes életmódformálásukat, zárkózottságuk feloldását.

Kényelmes egyéni kezdeményezésig 91 tanuló jutott. Ők moziba menők, TV nézők, zenehallgatók, beszélgetők.

Egyik szórakozási forma sem negatív, vagy káros, mindegyikre szükség van időnként. Probléma csak akkor van, ha ezeket a formákat nem egészítik ki aktív, alkotó, önálló kezdeményezések, önmegvalósítások. De vajon az iskolában mindig szeretjük az aktív, kezdeményező embert? Hányszor kényelmesebb a végrehajtó

belenyugvó tipussal dolgozni! Beszélünk az aktív alkotásról mint elvárásról, a valóságban pedig tananyag mennyiségre, időzavarra hivatkozva a tanítási órán is elfojtjuk az aktív kezdeményezést. Ez egy a sok ellentét közül, ami a közvetített értékek, elvárások és valóságban jelentkező értékorientáció között van.

Mást tanítunk és más a gyakorlat. Köpeczi Béla így fogalmazza meg az okot és a tennivalókat: "Fel kell tennünk a kérdést: volt-e valaha iskola, amely úgy tekintett és nevelt, hogy ezt az ellentétet elkerülhet-e volna? Ma is ellentét van a kell és a van között, a nevelési intézményeknek pedig az a kötelességük, hogy tanítsák a "kell"-t és figyelmeztessenek a különbözőségekre, az ellentétek okaira. Nos könnyű az értékeket felmutató, ugyanakkor kritikus szellemre nevelő iskolát kialakítani, de ez az egyetlen szocializmushoz méltó iskola és az egyetlen olyan, amely valószínűságon nevel! Amit az iskoláról elmondtam, érvényes az egész művelődésügyre!" /22/

Nem az ellentmondások megszűnésére kell hát várnunk. "Természetesen a társadalom és az iskola viszonya sohasem lesz ellentmondásmentes. Az iskola felé áramló igények egyneműségére várni éppoly képtelenség, mint ezeket az ellentmondásokat ma teljesen kirekeszteni az iskolából és várni az ellentmondásmentes társadalom létrejöttét.

A pedagógusnak nincs más alternatívája, mint ebből a helyzetből kiindulva azért az iskoláért harcba szállni, amely ezen ellentmondásokkal számolva és ezek közepette képes az ellentmondások domináns, a fejlődés tényezőit jelentő oldalait a jelenleginél jobban erősíteni" - írja Mihály Ottó. /23/

Megnyugtatóan sok az aktív, több irányú, változatos egyéni óhajok, szórakozási formák felsorolása. 1-1 esetben szerepel az úszás, horgászás is. Ezekben az esetekben kell kiküszöbölni az ösztönösséget, erősíteni kell a tanulóknál a szabadidő értékes eltöltését elősegítő belső szabályozókat.

A kedvelt tantárgy, közművelődési program, szórakozási forma felsoroltatása lehetőséget biztosított összefüggések keresésére.

A kedvelt tantárgy és a szabadidős érdeklődés közötti kapcsolat:

7.sz. táblázat

Iskola Kapcsolat	1.sz. isk.	2.sz. isk.	3.sz. isk.	4.sz. isk.	5.sz. isk.	6.sz. isk.	7.sz. isk.	Összesen
Találkozik	11	16	13	12	7	15	4	78
Nem találkozik	14	13	18	17	22	13	19	116

A tantárgy és a szabadidős program motivációjaként affektív, kognitív és effektív dimenzióba tartozó tényezők egyaránt megtalálhatók:

Szülőkkel való kapcsolat érzelmi hatása: "Apukám azt szereti, ha jó az eredményem".

Nevelőkkel való érzelmi kapcsolat: "Nagyon szeretem a tanár nénit, mindig barátságos, kedves hozzám", stb.

Társakkal való kapcsolat: "Barátom is ezt a tárgyat szereti".

A valóság önálló megismerésére késztetés, tudásvágy, aktivitás, felfedezés öröme: "Ha játszom az állatokkal, megismerem őket, a folyóiratokból rengeteg új, érdekes ismeretet lehet szerezni, felkutatni, a természetben sok mindent lehet látni, amit könyvben nem tanítanak", stb.

Önértékelés tanulásra ösztönző hatása: "Megérttem a nehezebb muzsikát is! - ha logikusan gondolkodom, okosabb vagyok", stb.

Csoportnormák, társadalmi normák ösztönző hatása: "Szeretem, ha okosnak tartanak - nem akarok butább lenni a többiekénél - jó orvos akarok lenni", stb.

Legnagyobb számmal az affektív tényezők szerepelnek, kevesebb a számuk a kognitív tényezőknek és ritka az effektív dimenzióba tartozó motívum: a társadalmi normák ösztönző hatása 3 tanulónál található meg.

Természetes, hogy a tanulóknak az a 60 %-a, akiknél a kedvelt tantárgy és a szabadidős elfoglaltság nem találkozik, nem "elveszett ember", hiszen szabadidős tevékenységük ettől függetlenül is lehet gazdag, alkotó, öntevékeny, de mindenképpen feladat az, hogy odáig fejlesszük a tantárgy /ismeret/ iránti érdeklődésüket, hogy az a szabadidőben is hasson, találjanak hozzá szórakoztató szabadidős tevékenységet.

Annál is inkább, mert a szabadidő a mi értelmezésünkben nem idő, hanem tevékenység, amelyet indítéka tesz szabadidővé: a szívesen vállalt feladat, kutatómunka, tevékenység a szabadidő értelmét, élményét adhatja.

Az eddigieknél elgondolkodtatóbb a kép a kedvelt tantárgy és a közművelődési intézmény programjának találkozásakor.

A kedvelt tantárgy és a közművelődési intézmény
programjának találkozása:

8.sz. táblázat

Iskola Kedvet- tantárgy és szabad- idős tevék.	1.sz. isk.	2.sz. isk.	3.sz. isk.	4.sz. isk.	5.sz. isk.	6.sz. isk.	7.sz. isk.	Összesen
Találkozik	7	11	4	11	1	1	1+2	38
Nem találkozik	18	18	27	18	28	27	20	156

Ismert, hogy napjainkban a kultúra birtokbavétele csak dinamikus módon, nyitottság alapján, igénytől hajtva, aktív kapcsolatokban jöhet létre. Ehhez a folyamathoz Vácott iskola és közművelődés részéről további szemléletváltózásra, tennivalók komoly átgondolására, lehetőségek kihasználására van szükség. Az előzőekben így fogalmaztunk: az iskola "önellátásra" törekedve soha nem lesz képes céljainak megfelelni - szüksége van a közművelődés által nyújtott lehetőségekre; segítse tehát intenzívebben ezek megtalálását. A közművelődés szakemberei pedig az önigazolást kereső vádaskodások, az elzárkózás helyett ismerjék meg jobban az iskolák dokumentumai alapján kínált lehetőségeit, gazdagodjanak módszerekben, keressenek érdekes formákat, erősítsék propaganda munkájukat - végezzék jobban feladatukat, így járulhatnak hozzá ahhoz, hogy a gyermek felnőtté válása után, annak önálló tanulásában, ismeretszerzésében is partnerek maradhassanak, részesei legyenek a majdani felnőtt önfejlesztő tevékenységének. Létszükséglet lesz ez az önfejlesztés: a tudomány fejlődés-ütemében a most szerzett ismeretekkel mai diákunk alkalmatlan lesz a felnőttélet alkotó munkájára - akkor az már kevés lesz számára.

Képessé kell tennünk önmaga fejlettségének folyamatos, helyes megítélésére, a szükséges tudás meghatározására, a tudás megszerzéséhez szükséges programjának megfogalmazására, a folyamat végrehajtására, az állandó megújulásra. Ebben a feladatban együttműködni nem szimpátia, vagy szándék kérdése, ez az iskola és a közművelődés részére is kötelező.

Ezt a gondolatot erősítheti a következő összevetés is, amely a szabadidős érdeklődés és a közművelődési intézmények programja közötti kapcsolatot mutatja be.

A szabadidős érdeklődés és a közművelődési intézmények programjai közötti kapcsolat:

9.sz. táblázat

Iskola Kapcsolat	1.sz. isk.	2.sz. isk.	3.sz. isk.	4.sz. isk.	5.sz. isk.	6.sz. isk.	7.sz. isk.	Összesen
Találkozók	3	4	9	6	1	1	1	25
Nem talál- kozik	22	25	22	23	28	27	22	169

Gazsó Ferenc szerint: "Ahhoz, hogy az iskola betölthesse integráló funkcióit a gyermeki személyiség fejlesztésében, ismernie kell a diákok mindennapi életének jellegzetességeit, a tanulók orientációs és értékelő mintáit, iskolai és iskolán kívüli társas kapcsolatait." /24/

Segítsen hát az iskola, hogy a gyermekek felismerjék a szórakozás, szórakozva tanulás közművelődési lehetőségeit, módjait. A permanens művelődés nem csak eszköz, hanem eredmény is.

"Fokozott figyelmet kell fordítani a különböző ismeretszerző források, lehetőségek és közvetítők felismerésének, használatának gyakorlására - ez a követelmény feltételezi az általánosan művelő iskola belső és külső nyitottságának fokozását. A nyitottság itt nem valamiféle "kinyílás", hanem az együttműködés, kifejlett formájában pedig a funkcionálás és szervezeti intézményi integráció." /25/

A könyv ma is a legfontosabb ismerethordozó és a mérési eredmények szerint az olvasás a legnépszerűbb szabadidős elfoglaltság.

Külön vizsgáltuk az olvasási érdeklődés, könyvtárlátogatás és a kedvelt könyvtári program kapcsolatát.

Olvasási érdeklődés, könyvtárlátogatás és a
kedvelt könyvtári programok kapcsolata:

10.sz. táblázat

~~Iskola~~ Könyvtári program	1.sz. isk.	2.sz. isk.	3.sz. isk.	4.sz. isk.	5.sz. isk.	6.sz. isk.	7.sz. isk.	Összesen
Osztálylétsz.	25	29	31	29	29	28	23	194
Könyvtár látogató	13	26	7	22	11	14	6	99
Nem könyvtár látogató	12	3	24	7	18	14	17	95
Szeret olvasni	15	16	12	25	12	18	9	107
Nem olvasó	10	13	19	4	17	10	14	87
Könyvtári programot szívesen látogat	1	6	0	2	0	0	0	9

Annak ellenére, hogy a tanulók 55 %-a jelezte az olvasás szeretetét, keresni kellene azokat a módszereket, bővíteni kellene azt az eszköztárat, amelyekkel a többiek érdeklődése is felkelthető, amelyekkel az olvasóvá nevelés lehetőségei szélesíthetők.

A mérési eredményben mindössze 9 tanuló említ szívesen látogatott könyvtári programot. A könyvtár ugyan nem rendezvénycentrikus közművelődési intézmény, fokozott figyelemfelhívással, a tanulók könyvtári aktivitásának növelésével, önálló feladatok, kutatómunka rájuk bízásával, jól irányított könyvtári órákkal fokozni lehet és kell az olvasni szeretők számát.

A mérés lehetőségét felhasználtuk arra is, hogy a közművelődési intézmények tervező munkáját segítve, keressük azokat az igényeket, amelyekkel ez a korosztály feléjük fordul.

Igény a közművelődési intézmények programjaira:

11.sz. táblázat

Iskola Igény	1.sz.	2.sz.	3.sz.	4.sz.	5.sz.	6.sz.	7.sz.	Összesen
Mért létszám	25	29	31	29	29	28	23	194
Igény össze- sen	6	6	4	6	6	6	9	43
Jelenleg nem létező prog- ramra igény	4	3	0	4	2	1	2	16
Létezőt igé- nyel, rosszul tájékozott	2	3	4	2	4	5	7	27
Egyéb	0	0	0	0	0	0	0	0

A 43 beérkező igény közül 27 tanuló létező programot igényel, ezek az esetek a propagandamunka hiányosságaira utalnak.

16 olyan igényt olvashattunk, amelyeket teljesíteni kell.

15 kiscsoportos foglalkozást, amatőr művészeti munkát, szakkört igényel, 1 pedig a városban nem létező sportolási lehetőséget óhajt, 8 tanuló igény helyett "nem vállalom semmit" jelzéssel válaszolt. Számukra a művelődés nem hogy igény lenne, hanem megterhelő pótfeladat, "vállalás", ami ellen tiltakozik is.

A számok bizonyítják: ezek a gyerekek még nem "éheznek" a művelődést, ismereteik mellé még nem alakult ki tudásvágy, amely a közművelődési intézmények felé is igénytel motiválná őket.

Lemondani nem szabad róluk. "Ez a folyamat a gyakorlat, a tapasztalás közben és révén megy végbe, a tevékenység új szükségletet hív életre, az új szükséglet magasabb szintű tevékenységbe torkollik - egyik kapcsolódik a másikba. Iránya akkor esik egybe a megkívánhatóval, ha a társadalom objektív szükségletei a személyiség szubjektív motívumaivá válnak." /26/

Megvizsgáltuk azt is, hogyan történik a gyermekek közművelődési intézményekbe való irányítása, melyek a helyi propagandamunka sikerei és hiányosságai?

A mindennapokon a lehetőségek sora segíti a művelődési programokra való odafigyelést.

Ki iránvítja a gyermeket a köznevelődési intézményekbe ?

12.sz. táblázat

Minta	Maga érdek- lődik	Figyelmét felhívják			Plakát csapat- fal	Egyéb	Nem jelez
		szülei	tanárai	barátai			
194	104	18	35	8	106	20	3
100 %	54 %	9 %	18 %	4 %	85 %	10 %	1 %

Pozitívnak tekinthető, hogy tanulóinknak több mint fele maga érdeklődik a programok iránt. /Az előző összevetések viszont igazolják, hogy az érdeklődés önmagában, cselekvési készség nélkül még kevés. Eredménynek tekinthető mégis, még akkor is, ha gyakran megmarad hajlandóságnál és a programon való részvételig nem minden esetben jut el./

Az önálló érdeklődés valószínűleg a plakátok, hirdető táblák elolvasását jelenti, az ezzel való hasonló mérőszám is erre utal.

Rendkívül kevés a szülők és a társak figyelemfelhívó hatása. Erre a következő mutatóknál visszatérünk.

Fel kell azonban figyelni arra, hogy tanulóinknak mindössze 18 %-a jelezte a pedagógus figyelemfelhívó szerepét. Tudjuk, hogy ez a szám így nem igaz. Azonban tapasztaltuk az iskolarádiókban elhangzó pedagógus "konferálás"-t, a szünetvégi sorakozásoknál a többszáz gyermek előtt elkiabált "közművelődési hírek"-et, vagy az osztályközösség előtt óra végén ledarált, mellékesen elmondott információkat. Ezekből egyetlen gyermek sem érzi, hogy az a művelődési forma neki és csak neki szól, hogy azt az ő tanára ajánlja neki.

Ezt a gondolatsort folytathatjuk azoknak a mutatóknak a vizsgálatánál, amelyek azt mutatják, kivel beszélnek meg gyermekeink közművelődési élményeiket?

Kivel beszélük meg a gyermekek közművelődési
élményeiket ?

13.sz. táblázat

Minta	194	104	165	9	4	11	11
Szüleivel		54 %	85 %	5 %	2 %	6 %	6 %
Barátaival							
Órssel							
Tanáraival							
Senkivel							
Egyéb							

A személyre szóló nevelői figyelemfelhívás jelentőségéről eddig mondottakat kiegészíthetjük: a nevelői értékelő megerősítés is sajnos elmarad.

Amikor az iskolák igazgatóival és pedagógus-kollektívákkal beszélgettünk e mérés eredményeiről, vita nem alakult ki, inkább az önigazolás-keresés volt a jellemző. Időhiányra, tananyag mennyiségre, túlterhelésre hivatkoztak. Mindez igaz. Mégis látnunk kell, hogy az iskola tőlünk, nevelőktől is új feladatokat vár.

"Az iskolai nevelés feladatköre is kiszélesedik. A régi iskola elsősorban a továbbtanulásra és a munkára, a foglalkozásra való felkészítést vállalta. A politikától, a közélettől inkább távoltartotta növendékeit, ami nagyon is megfelelt a kizsákmányoló, uralkodó osztályok érdekeinek. A szabadidő-tevékenységre való felkészítésnek korántsem volt olyan jelentősége, mint jelenleg, amikor a munkaidő csökkenése általános tendencia és ezért a tartalmas élet feltétele a szabadidő művelt, személyiséggazdagító, a munkatevékenységre is alkotóan visszaható eltöltése." /27/ /Ágoston György/

Mihály Ottó is elképzelte a pedagóguspálya megújulását: "A szocialista nevelőiskola megvalósítása megköveteli, hogy pontosan és "kíméletlenül" meghatározzuk a pedagógus iskolában töltendő idejét. Ebben az időben minden gyermeknek álljon rendelkezésére, akár az "én osztályom", akár nem; figyeljen minden gondra, a szomorú gyermek megvigasztalásától a "rendbontó" fegyelemre nevelésétől, a nehézségekkel küzdőkkel való konzultáción át egészen a "közművelődési teendők", szabadidős programok megszervezéséig, mert az iskolai idő minden percében szolgálatban van, "megszólítható", "rendelkezésre áll." Legyen azonban vastörvény, hogy kizárólag olyan feladatokat végezzen, amely a neveléshez tartozik, s hogy számára éppúgy biztosítva legyen

az elmélyült munkához a csendes szoba, a rövid pihenésekhez szükséges "klub" és főleg az, hogy pontosan kezdhesse saját és családi életét. A hajszott pedagógus nem nevelő!" /28/

Ma még ez a nevelői életforma csak álom, de a gyermekért való felelősségünk ma is kötelez.

Érdekes eltérés, hogy amíg a művelődési programra a barátok 4 %-a hívja fel a figyelmet, addig az élmény barátokkal való megbeszélését a tanulók 85 %-a jelzi.

Figyelmeztető tény viszont, hogy amikor az úttörő mozgalomban évek óta beszélünk feladatként az órs baráti közösséggé alakításáról, a mutatók még mindig annyira távol állnak egymástól. Elgondolkoztató azoknak a gyerekeknek a válasza, akik nem osztják meg élményeiket senkivel. Ezek zárkózott, társtalan gyerekek. Az egyedüllét, a bensőséges barát hiánya előbb-utóbb devianciában jelentkezhethet náluk: dacot, ellen-szenvet, feszültséget, keserűséget válthat ki belőlük, amelyeknek megnyilvánulási formáit már rendszerint félreértjük.

Vajon tudnak-e róla nevelőink, hogy a névtelen 194 tanuló közül ki az a 11?

Az ifjúság nevelésének, az önnevelés szokásának másik nagy színtere a család.

Ezért is tettük fel azt a kérdést a gyerekeknek, hogy melyik közművelődési lehetőséget látogatják szüleikkel együtt?

Melyik közművelődési lehetőséget látogatják a szüleikkel együtt ?

14.sz. táblázat

Egyiket sem	109	32	52	3	1	1	1
Múzeum							3 %
Mózi							27 %
Színház							2 %
Könyvtár							1 %
Műv.ház							3 %
Hangverseny							3 %

A család ilyen irányú felelősségét közművelődési törvényünk is deklarálja. Tudjuk azt is, hogy a példa, a minta ereje különösen gyermekkorban válik meghatározóvá.

Ugyanakkor napjainkban tapasztaljuk, hogy jelenlegi gazdasági helyzetünk, életforma-változásaink nem kedveznek a művelődési szokások kialakításának - néha még azok megtartásának sem. Sokszor szükségből lett "divat" a mellékállás, a művelődési formától időtrabló egyéb jövedelemkiegészítő forma, az időhiánynak pedig szinte minden esetben kérosodója a gyermek. "Minden vizsgálat azt bizonyítja, hogy az értékrend nagyon korán kialakul, ami arra figyelmeztet, hogy az értéksajátítás és a szocializáció kérdései gyermek- és serdülőkorban függenek legszorosabban össze, s hogy egyáltalán nem mesterkélt az értékrendszer "tanulásának" kérdését felvetni. Kérdés, hogy erre ki tanít? A család, az iskola, az információs közösség, a tömegkommunikáció, a kulturális intézmények, a társadalom? A kutatások azt bizonyítják, hogy megnő a család szerepe, de a családot is fel kell készíteni arra, hogy alkalmas legyen a tudatos értéksajátításban való részvételre." /Köpeczi Béla: Érték, értékrend, művelődés - Művelődési Nyári Egyetem, Szeged/

A számok figyelmeztetőek. Beszélni kell erről a szülőkkel is. Az pedig már megdöbbentő, hogy a kiegészítés lehetőségét két gyermek a következő családi-művelődési forma leírására használta: május elsejei felvonulás és cukorkát venni. Micsoda szegényes, ha eddigi életében csak a május elsejei felvonulás, vagy egy valószínűleg kisgyermekkorú cukorkavásárlás jelentette a közös családi élményt!

Városunkban hasonló témában ilyen jellegű felmérés eddig nem történt. Az eredmények és eredménytelenségek elemzésekor fontosnak tartottuk újra és újra hangsúlyozni: a cél nem maga a felmérés. A cél tehát a figyelemfelhívás volt, a tényfeltárás mellett az útke-resés is.

Amikor az iskola és közművelődés kapcsolatának helyzetét vizsgáltuk, nem akartunk az aránytévesztés hibájába sem esni. Tudjuk, hogy az iskolának a közművelődéssel való kapcsolata a megújulásnak csak egyik útja. A szocialista iskola kialakításához az iskolának magának kell majd megújulnia: az eddigi-képzést legfontosabbnak tartó - szemlélet helyett előtérbe kell kerülnie az aktivitásnak, a gyermek személyiségéből eredő fejlődőképességnek, ezt kell önalakító, önfejlesztő képességgé fejleszteni. Változást kell elérnünk gyermekeink általános értékrendszerének fejlődésében is. Az értékeket nem csak ismerniük kell, ezeknek mérlegelése, a döntési képesség kifejlesztése, az ebben való önállóság kialakítása nélkülözhetetlenné válik.

Mihály Ottó így ír értékrendszerünk zavarairól:

"Napjaink iskolája célértékeit, célrendszerét, szerepeit, műveltségi tartalmát és magatartási elvárásait tekintve bizonytalan, működési zavarokkal küzdő szervezet. Jellegét tekintve tanuló iskola..., amely ma már csak részlegesen és esetlegesen képes eleget tenni az egyre karakterisztikusabban jelentkező, bár koránt sem egyértelmű kihívásoknak. Az iskola természetesen mai működésével is közvetíti a kultúrát és fejleszti a személyiséget, de a társadalom követelményeinek a változó körülmények között megfelelni képes, dinamikus magatartásokkal rendelkező személyiség fejlesztéséhez ez már elégtelennek tűnik." /29/

Az értékek elsajátításának, fejlesztésének folyamata hosszantartó, tudatos munka, a fejlesztés elemeinek dialektikus egymásbakapcsolását jelenti. Meg kell ismerni ezeket az értékeket, el kell őket fogadni, pozitív érzelmi viszonyt kell hozzájuk alakítani, az akaratlagos végrehajtáshoz való belső késztetést felkelteni, tájékozódási, szelekciós képességet kialakítani.

Az önművelő képesség kifejlesztésében az ezzel kapcsolatos értékrend felépítésének is ez az útja.

A jövő útja megtalálható a ma iskolájának küszködő - változó - fejlődő mindennapjaiban. Sokban nem újat kell alkotni, hanem az eddigit kell másként, jobban végezni.

A tanítási óra ismeretközlését úgy kellene megvalósítani, hogy az ott szerzett ismeretek tovább motiváljanak, tudásvágygá válhassanak.

Az iskola jelenleg is meglévő szabadidős közösségeit igazán önkéntessé kell tenni, az egyéni tehetség, a kreativitás kibontakoztatásának széles skáláját kell ezekben a közösségekben biztosítani. Mindez alapvető változást hoz létre az iskola belső hangulatában, demokratizmusában is.

"Az iskola szabadidő-tevékenység és a közművelődési együttműködés kibontakoztatása ugrópontja a szocialista pedagógus-diák viszony alakulásának is. Minél inkább bevonja az iskola nevelési hatókörébe a diákok szabadidejét, annál kevésbé viselik el azok az elavult autokratikus pedagógiai módszereket. Illetve minél demokratikusabbá válik a pedagógusok vezetési stílusa, annál kedvezőbb légkör alakul ki a diákok szabadidő-tevékenységének iskola szervezéséhez és orientálásához." /30/

A nevelés-oktatás, értékalakítás, életmódformálás nagy munkájában a társintézményeknek, társadalmi és tömegszervezeteknek összehangolt, együttes tevékenységére van szükség.

Az iskolán belüli szabadidős tevékenység bővítése nem jelentheti az önellátásra törekvést. A széles kapcsolatrendszerben a közművelődési intézményeknek helyet kell kapniuk és vállalniuk kell az együttműködést. A két intézményrendszer ne elszívó jelleggel tevékenykedjen: ne egymástól akarja "elszeretni" a tanulókat, hanem a békés egymás mellett élés, baráti segítségnyújtás elvével egymást kiegészítő, ösztönző, együttes fejlesztést és önfejlődést biztosító, közös célért tevékenykedő rokonintézménnyé kell válnia.

Az iskolának az elmondottak értelmében és érdekében egy teljesen új funkciót kell vállalnia. Feladata - és az iskola feladata - megszervezni a különböző művelődési intézmények, kommunikációs eszközök együttműködését, a tanulókra gyakorolt egységes célú, tartalmú hatásrendszer megteremtése érdekében. Ez teljesen új, ezideig nem létező feladata a má "nyitott" iskolájának. Erre fel kell készülnie, alkalmassá kell válnia.

2. Eredmények összevetése a hipotézissel, feladatmeghatározás

A mérés eredményei igazolták hipotézisünket.

Közművelődési intézményeinkben sok még a kihasználatlan lehetőség, az iskola és a közművelődési intézmények közötti kapcsolat nem kielégítő.

Sántha Pál: Az iskola és a közművelődési intézmények című könyvében felsorolja azokat a fejlesztési tennivalókat, amelyekkel a nevelőmunkát segítő együttműködés távlati koncepciója megvalósítható. Hivatkozik a már folyamatban lévő és a tervekben szereplő, egymással összefüggő tennivalók átfogó rendszerére, amelyekkel a tanórán kívüli nevelés ma még nagyon problematikus gondjai megoldhatók lennének.

Jó tudni, hogy a neveléstudomány kutatói és közoktatásközművelődéspolitikánk vezető képviselői igyekeznek világos utat megfogalmazni. Addig is azonban, amíg egész közoktatási rendszerünk alkalmassá válik a megérett követelmények teljesítésére, szűkebb környezetünkben, iskoláinkban is keresnünk kell az aktuális gondok megoldásának módját, az előrelépést szolgáló tennivalókat, lehetőségeket.

Ezért fogalmaztuk meg Vác városban a tényfeltárást követően a közeljövő legfontosabb tennivalóit.

A mérések alapján is megállapíthattuk, hogy az oktatási folyamatokban még nem kaptak méltó helyet a nevelés, a személyiségformálás eszközei, ebben a tevékenységben az iskola kevés segítséget igényel a közművelődési intézményektől.

Feladatunk, hogy ez a kapcsolatrendszer a továbbiakban legyen kétoldalú, rendszeres, átgondolt.

Az eddiginél sokkal nagyobb gonddal kell foglalkoznunk a viszonylag sok szabadidővel rendelkező, gyengébb tanulmányi eredményt elérő tanulók képességfejlesztésével,

önművelési igényének kialakításával, a számukra rendezett kulturált szórakozási formák megtalálásával, tehetséggondozásukkal, közművelődési intézményekbe való irányításukkal.

Pedagógusainknak többet kell tenni a családok megismerése érdekében, jobban kell befolyásolniuk a család nevelő tevékenységét, fokozni a szülők ilyen irányú felelősségét.

Tény, hogy a család intim, közvetlen nevelőhatása a vizsgált életkorra lecsökken. Ritkulnak a gyermekkel való közös élmények is. Megerősödik, kiéleződik a gyermek elszakadási folyamata, ami nemcsak a 14 éves gyermek, de sok szülő számára is súlyos konfliktussal jár. Ritkulnak a közös beszélgetések és nem csupán a közművelődési élmény közös megbeszélései lesznek kevesebbek, de a minden téren való szót értés is megritkul. Ezt a folyamatot meg kell könnyíteni a szülő számára is, a gyermek életkori sajátosságainak idejekorán való megismertetésével, az okos, türelmes szülői magatartás elsajátíttatásával kell átsegíteni gyermeket és szülőt a konfliktusok, feszültségek sokaságán.

Csakis ezzel a magatartással tudja a szülő megtartani, illetve az átmeneti nehézségek után visszakapni gyermeke bizalmát, együttműködési szándékát, így válik majd néhány - esetleg viharos - év után újra kiegyensúlyozottá a család légköre.

Pedagógusfeladat tehát a szülők nevelési partnerre való alakítása is.

Szükségessé válik az iskolák közművelődési munkájában tevékenykedő nevelők sokszínű tevékenységének koordinálása, rendszerbefoglalása. Fokoznunk kell nevelőink közművelődési tájékozottságát, a közművelődés hatásával, szerepével kapcsolatos szemléletformálását, figyelemfelhívó szerepük hatékonyságát.

Miközben erősíteni kell a tanítási órán kívüli közművelődési lehetőségek számát, az iskola és a közművelődés erősítése érdekében a közművelődési intézménylátogatás számára és minőségének javításával fokozni kell az együttes nevelés hatását.

Az intézményekben szervezett élményszerű, kiegészítő ismeretszerzést, ismeretelmélyítést célzó látogatások egy része a teljes tanulócsoportok számára szervezett. Nagyobb figyelmet kell fordítani ezeknek a tudatos pedagógiai előkészítésére, a befogadást elősegítő előzetes információk megfelelő biztosítására, a "kivonulások" helyett a nevelés tartalmi célkitűzéseit szolgáló közös nevelési, művelődési élmény biztosítására. Az iskola csak úgy tudja differenciáltan kiterjeszteni szervező-nevelő munkáját a tanulók szabadidejére, közművelődési tevékenységére, ha a pedagógusok fokozott figyelmet fordítanak a programválasztás kötelező, illetve ajánló jellegére. Az egyes tanulók személyiségének, "tűrő"- és befogadóképességének megismerése után lehet csak feszültségmentesen a jó ügy szövetségeseinek megnyerni tanulóinkat. Tudni, ismerni kell gyermekeink közművelődési intézményekből való távolmaradásának okát, a mennyiségi-minőségi szemléletváltozás, az igényesség fejlesztésének módját, a megfelelő módszerek kiválasztásának idejét és formáját, amelyekkel hatékonyabban lehet ösztönözni gyermekeinket a közművelődési tevékenységre. A közművelődés dolgozóinak pedig alaposabban kell ismerniük az iskolatípusok ismeret- és követelményrendszerét, ahhoz kell alakítani ajánlásait.

Az együttműködés hatékonyságát erősítené az is, ha a közművelődés szakembereit közvetlenül, folyamatosan és rendszeresen sikerülne bevonni az iskola életébe, a gyermekek szabadidő-foglalkoztatásába.

Ilyen módon ők is megfordulnának az iskolában, megismernék ezek belső életét, hangulatát, örömeit és gondjait.

Ez a módszer azonban nem helyettesítheti a tanulók közművelődési intézményekbe való irányítását, hiszen a befogadás mellett az útkeresést, a "kapunyitást" is meg kell tanulniuk gyermekeinknek.

Fokozott figyelmet kell fordítanunk tanulóink helyes időgazdálkodására, az időgazdálkodásra nevelésre. Erőteljes feladatunk a közművelődéssel kapcsolatos helyes motivációalakítás, a pontos célmeghatározás, az elérendő részfeladatok kitűzése, a gyermekek önmaguktól való igényes követelményrendszerének kialakítása, a szabadidő eltöltésének hasznos módjára tanítás, érdeklődésalakítás, szórakozva művelés, annak kialakítása, hogy gyerekeink a szórakozást értékes célokhoz vezető tevékenységben és ne ahelyett keressék.

3. A felmérés elemzése óta bekövetkezett változások,
az egyes iskolák felmérési eredményeinek elemzése,
a felmérés és elemzés hatása

A felmérés eredményeinek elemzése óta egyes iskoláinkban jól érzékelhető változások történtek.

A legerőteljesebb a fejlődés a 7.sz. iskolában.

Az iskola lakótelepi környezetben, a felmérés elvégzésének évében kezdte meg munkáját. A lakótelep az elmúlt 5 év alatt épült fel, a város egyetlen ilyen jellegű lakókörzete. A hagyományos panelházak sivárságát oldja a barátságos környezet: a játszótér fából faragott berendezése, a parkosítás, a gyermekek részére elkészült KRESZ-park. A Duna 10 perces sétával elérhető innen, a lakótelep egy részének ablakai pedig a Duna főágára nyílnak. A tanulók 4 iskolából kerültek át a lakótelep iskolájába. A tanulói és nevelői közösségek hiányát, az új lakóközösségek feszültségeit is jelezték az iskola alacsony eredményt mutató mérőszámai. Az iskola nem nevelési központ, de épülettömbjében került elhelyezésre az óvoda, a lakosság igényeit is kiszolgálni hivatott sportcsarnok, a környék számára létesítendő könyvtár. Itt kezdte meg tevékenységét a városban az első, iskolai félfüggetlenített közművelődési felelős. Érdekesség az, hogy munkája mellett úttörőcsapatvezetői feladatokat is ellát.

Az iskolában dolgozó pedagógusok tudják, hogy környezetükben más, közművelődési célokat szolgáló intézmény nem fog létesülni, az intézménynek a tanulók és a felnőtt környezet számára ilyen jellegű szolgáltatásokat is nyújtania kell, ezért az iskolában közel 600 ezer Ft értékű könyvtárat, filmvetítésre alkalmas helyiséget, barkácműhelyet, játékszobát alakítottak ki. Rendelkezésükre áll egy szép sportcsarnok, az iskolaépület több célra alkalmas termei, folyosói.

Terveik között szerepel klubhelyiség kialakítása, a képzőművészeti kiállítások feltételeinek bővítése,

fotolabor kialakítása, zenehallgatás és nyelvtanulás céljára alkalmas laboratórium létesítése, zenés rendezvényeikhez megfelelő elektromos berendezés, a propagandamunka javítását célzó technikai berendezés beszerzése.

Az alapvető, nélkülözhetetlen személyi feltételeket a már említett egy félig függetlenített dolgozón kívül az iskola nevelőtestülete biztosítja.

Nehezíti körülményeiket, hogy bérre, tiszteletdíjra, óradíjra jelenleg nincs pénzük, így a nevelőtestület azt a munkát - a hétvégeken is - társadalmi tevékenységként végzi. A többlet tevékenység a nevelőknek módot ad arra is, hogy a szaktárgyukban rejlő többlet lehetőségeket keressék.

Céljaik megfogalmazásakor gondoltak arra is, hogy a lakótelepen minden korosztály megtalálható, ezért életkorokra vonatkozó és integráló jellegű célok egyaránt megfogalmazódtak. A gyermekkorosztály számára fő feladatuknak tekintik a természeti és társadalmi környezet felfedezését, a növekvő testi és szellemi igény kialakítását és kielégítését, a fokozódó érdeklődés megfelelő tartalmú kitöltését, a gyermekkor társadalmi szerepei, a szocializáció folyamata közösségi feltételeinek megteremtését.

Az ifjú korosztály szellemi kapacitásának mozgósítását, a testi és szellemi tevékenység igényalakítását és kielégítésének segítségét, a felnőtt modellel való együttélés gyakorlatának megkönnyítését, a pályaalapozás segítségét, a felnőttkori szerep megalapozását tűzik ki célként.

A felnőttek számára a kulturális javak birtokbavételének lehetőségeit, a testi és szellemi tevékenység igényének fokozását, ébrentartását és gyakorlását, a továbbképzés lehetőségeinek bővítését kívánják biztosítani.

Gondolva az idősebbekre is, az összegyűjtött tudás értékmegőrző-felhasználására, a tapasztalatok átadására, az értelmi és érzelmi adakozás lehetőségeinek bővítésére, az időskor új szerepeinek gyakorlására igyekeznek lehetőségeket biztosítani. Integráló jellegű céljaik között helyet kapnak a pszichikus stabilitás, az értelmi és érzelmi képességek, az állóképesség fejlesztése, az ismeretek, képességek állandó megújítására való beállítódás is.

Természetesen a célok nem csak egy évre fogalmazódtak meg, teljesítésük megkísérlése legalábbis középtávú feladatokat jelent. Tevékenységi formáik változatosak. Szórakoztató, kulturális, művészeti lehetőségek, szakkörök, tanfolyamok, bemutatók, előadás-sorozatok, barkács- és szabás-varrás szolgáltatások, sportrendezvények, családi jellegű programok váltják egymást. Hetente kétszer mozifilmet vetítenek, gyakran hívnak előadó-művészeket, alkalmanként író-olvasó találkozókát rendeznek, lakótelepi Ki mit tud? szervezését tervezik. Játsház sorozatot indítottak, néptánc és disco rendezvényeket kínálnak.

"Ujvárosi Galéria" címmel kortárs képzőművészeknek biztosítanak kiállítási-bemutatózási lehetőségeket. Az intézményben hangszertanulásra, nyelvtanulásra van már módja gyermekeknek és felnőtteknek.

Pedagógiai, társadalmi, természettudományi és egészségügyi előadássorozatot indítanak.

Sportjellegű lehetőségeik közül máris nagyon népszerű az asszonytorna, aerobik, asztalitenisz és sakk lakótelepi kupa. Tervezik a családi sportrendezvényeket, túrákat és a "futatelep" kocogómozgalom megindítását. Programjaik szervezésében, lebonyolításában valamennyi közművelődési intézmény szívesen segíti az új intézményt. Ennek fejében elvárják és meg is kapják az ott dolgozók szervezőmunkáját a társintézmények rendezvényeire.

A nevelőtestületnek 30 %-a a felkészültségi hiányságok miatt nem bírja a jelenlegi megterhelést, vagy nem kíván részt venni a sokszínű munkában, kizárólag a tanítási órák megtartására korlátozza tevékenységét.

Az intézmény vezetés határozott állásfoglalása, s a kollektíva egyre erősödő követelményrendszere következtében ezek egy része megválni készül az intézménytől. A személyi változásokban az intézmény vezetés a tudatos munkatárs választás elvét igyekszik megvalósítani. A válogatásban segítik őket azok a tényezők, hogy a városban pedagógus továbbképző és vezetőképző kabinet is működik és hogy a város, a városkörnyék bőségesen ellátott pedagógusokkal /Budapest kisugárzása, illetve a Tanárképző Főiskolák - Zsámbék, Esztergom - közelsége nyomán/.

Az iskola 3 év alatt elért eredményei reményekre jogosítanak: az iskola történetének második évében a tanulmányi munkában egyértelmű utolsó helyről a középmezőnybe zárkóztak fel, az 1983-as Tudományos-Technikai Uttörőszemlén tanulóiik szép eredményeket értek el. Világosan megfogalmazott céljaik, tenniakarásuk biztosíték a további fejlődésre is.

Az 1.sz. iskola a mérés során a többiekhez viszonyítva közepes eredményt mutatott.

Az iskola külvárosban működik, amelyben már részt kap az új családi házakat magában foglaló "kertváros" is. Lakosságának összetételét is meghatározza az a tény, hogy minden társadalmi réteg gyermeke látogatja az iskolát, mely két külön épületben, egymástól körülbelül tíz percnyi távolságra van. Iskolájuk egy része új, viszonylag korszerű, de a régi épületrész elavult, nehezen tehető otthonossá.

A nevelőtestületben kiválóak a természettudományos tárgyakat tanító nevelők, ezt a tényt a tantárgyak kedveltségét bizonyító összegezés is mutatja.

A tanulók csak ebben az iskolában jelezték a gondolkodás, az új ismeretek megszerzésének örömét, a közművelődési intézmények kedvelt programjai között ennek az iskolának a legtöbb tanulója jelezte a tudományos - ismeretterjesztő előadások népszerűségét. Problémáik vannak a készségtárgyakkal, márpedig a teljes emberi személyiséghez a testmozgás, az énekzene szeretete, a képzőművészet élvezete is hozzátartozik.

A közművelődéshez, szabadidő szórakoztató-önművelő eltöltéséhez való pozitív gyermekviszony kialakítása érdekében igen sokat tettek az elmúlt két évben.

9 szakkörük közül 4 tantárgyi, 3 művészeti, 1 technikai jellegű, 1 pedig az olvasás-szeretet, könyvtárismeret szolgálatában áll.

Egy év alatt önálló könyvtárat létesítettek hangulatos olvasósarokkal, szakszerű katalógus rendszerrel.

Nagy eredmény, hogy az iskola régi 3 napközis helyiségét magában foglaló önálló épületét felújították és átalakítás után itt ebben a tanévben önálló közművelődési klubot rendeztek be.

A klubban rendeznek minden közművelődéssel kapcsolatos tevékenységet, péntek délutáni rendszeres programjaikat, amikor filmvetítések, mesedélutánok, zenehallgatások színesítik a választékot. Ilyenkor hívják beszelgetésre városunk nevezetes embereit, a közművelődési intézmények dolgozóit is.

Az elmúlt időszakban kézimunka kiállítás volt, itt rendezték meg a "Ki tud többet városunkról" című vetélkedő iskolai döntőjét, ahonnan a győztes csapat a városi döntőn képviselte az iskolát.

Nagy népszerűségnek örvendett az Európa országait bemutató diavetítéses élménybeszámoló és hallatlan sikere volt a szlovák nemzetiségi hagyományokat bemutató kiállításuknak.

E kiállítás anyagát a tanulók gyűjtötték össze szüleik és nagyszüleik emléktárgyaiból, amelyek a múzeum munkatársainak segítségével kerültek elhelyezésre. A gyűjtés, rendezés, kiállítás megtekintése közben a tanulók aktív kapcsolatba kerültek családjuk nemzetiségi hagyományaival, gazdag és értékes anyagot mutathattak be az érdeklődőknek.

A kiállítás ideje alatt rendezték meg iskolájuk szavalóversenyét is.

Január hóban "Szüleink alkotásai" címmel szintén gyermekgyűjtés eredményeként kerültek bemutatásra a körzet felnőtt lakosságának amatőr próbálkozásai. A cél nem a "művészieskedés" terjesztése, hanem a hasznos szabadidő eltöltés lehetőségeinek megmutatása, a kedvébresztés a csoportos felfaragásra sokszorosító grafika alkalmazására, kerámiatárgyak készítésére.

A tervek között szerepel pályaválasztási vetélkedő, farsangi összejövetel, politikai témájú vetélkedő, az iskola névadójára emlékező rendezvénysorozat /II. Rákóczi Ferenc/, a tavaszi társadalmi ünnepek megrendezése, a költészet napjáról való megemlékezés is.

A klub programja elsőéves próbálkozás.

Terveik között szerepel a környék felnőtt lakosságával való kapcsolaterősítés, a nekik szóló programjavaslatokkal a klub felnőttek számára való megnyitása is.

Szép elképzelésük, hogy a közművelődési klub tágas udvarát erdei múzeumnak rendezik be, betelepítik a környék jellegzetes növényvilágával, köztük kis pihenőhelyeket kívánnak létesíteni.

Gazdag terveik azonban a nyitottságnak csak egyik formáját tartalmazzák. Ez a nyitottság azonban "belterjes", a városban meglévő területi távolságokra hivatkozva

nem bővítik, erősítik tudatosan és tervszerűen a közművelődési intézményekkel való kapcsolatukat. Érvelésük ugyanúgy kevésbé megalapozott, mint a tanulók időzavarára való előző hivatkozás. Vác kisváros, közművelődési intézményünk legfeljebb félórás kellemes séttával a város valamennyi pontjáról elérhető. Így tanulóik csak a saját iskola által nyújtott lehetőségeket ismerik meg, nem tanulják meg a "kapunyitást", csak egyes tanulóiban alakulhat ki a közművelődés egyéb eszközeivel való élés készsége. A pozitív kezdeményezések mellett meghúzódó "élnyitottság" igazi oka az iskola saját dicsőségére való törekvés, az igazi tartalom mellett bizony megtalálható a látványos rendezvény-centrikusság is, így az igazi cél nem mindíg a gyermek és annak nevelése, hanem az iskola - igaz, hogy kemény munkával elért - sikereinek növelése.

Próbálkozásaik, kezdeményezéseik elismerést érdemelnek, de ezek nem zárhatják ki az egyéb közművelődési lehetőségekkel való kapcsolat kiépítését.

A 6.sz. iskola lakókörzete szintén külváros, de a lakosság összetétele más az előzőnél.

Ez a város egyik valamikori szegénynegyede, ahol a társadalmi változások sok előrelépést hoztak ugyan, de a lakosság mobilitása minimális maradt. A lakosság többsége fizikai dolgozó, értelmiségi szülő alig található. Nagy az iskola szétszórt település-körzete /Naszály-hegy oldalában szétszórtan épült házak/, ez szintén komoly gondokat okoz.

Az iskola a felmérés időszakában a századforduló idején létesült épületben működött, azóta új, korszerű épületszárnnyal gazdagodott és korszerűsítették a régi épületrészt is.

A nevelőtestület rendkívül kemény erőfeszítéseket tesz a tanulmányi eredmények emelése érdekében, igen sok a hátrányos és veszélyeztetett helyzetű tanulójuk.

Eredményeik eléréséhez sokkal több nevelői munkára van szükség, mint a város többi iskolájában.

Sporteredményeik említésre méltóak. Érdekes összehasonlítás, hogy a 3.sz. iskola sporttagozatos osztályának mérésekor a tanulók 33 %-a jelezte a testnevelés kedveltségét, míg ennél az iskolánál mért osztály 50 %-ának kedvelt tantárgya a testnevelés. Közműveltségi irányultságuk alacsony szintű. Nem, vagy keveset látogatják a közművelődési intézményeket, a kedvelt tantárgyhoz csak 1 tanuló talált a közművelődési intézményben megfelelő programot, pedig a mérés eredménye szerint itt a legmagasabb a nevelők figyelemfelhívó szerepe. A 25 tanuló közül csak kettő jelez családi közművelődési programot, mindkettő a mozit.

Ez azért is elgondolkodtató, mert a környéken a társadalmi mobilitás mellett a földrajzi mobilitás is kicsi, a mai szülők nagy része 15-20 évvel ezelőtt ennek az iskolának volt a tanítványa. A körülmények miatt az iskola az országban elsők között próbálkozott meg az egész napos iskola megvalósításával. Az 1972-es párthatározat alapján 9 éve vezették be az iskolaotthonos oktatási formát, amelyet 1-3. osztályban ma is gyakorolnak. Ebben a formában 10 órán keresztül tervezett pedagógiai hatás alatt vannak a tanulók, amelyben a különböző tevékenységek közötti hatások tudatosan érvényesülhetnek, sort keríthetnek szabadidőben nyújtott élmények, tapasztalatok megfigyelésére, játékok tanórán való tudatos alkalmazására, felhasználására, helyes szokások kialakítására, hatásosabb személyiség fejlesztésére.

1982 szeptemberétől 4. osztályból a klubnapközi foglalkozási formát vezették be a fenti célok továbbvitelére. Ilyen módon az iskola 480 tanulója és 30 nevelője számára nyílt lehetőség az egész napos iskolai tevékenységre.

A módszer segítségével a tanulók több segítséget kapnak

egyéni tanuláshoz, a klubokban nagyobb lehetőség van a gyermekek kezdeményezésére, ötleteinek megvalósítására, jobban érvényesül a tanóra és tanórán kívüli nevelés összehangolása.

A hagyományos napközi nem tudott megfelelően differenciálni a különböző tanulási időmennyiséget igénylő tanulók között, így voltak unatkozók és feladataikkal el nem készülők egyaránt. A gyenge tanulóknak kevés volt a korrepetálásra fordítható idő, így felzárkóztatásukat nem mindig tudták megoldani. A klubnapköziben megkülönböztetnek önálló, ellenőrzött és intenzív csoportokat. Az önálló csoport a tanuláshoz nem igényel nevelői segítséget, csak a fegyelem fenntartása miatt van közöttük a nevelő. A vizsgált csoportban az önálló feladatmegoldásra némi nevelői segítséggel képesek, az intenzív csoport tagjai a fejletlen tanulási technika, figyelemkoncentrációs zavarok, egyéb okok miatt állandó nevelői segítséggel 6-8 fős csoportban tanulnak.

Minden hónap első hetében csoportváltozás van, így lehetőség van az állandó értékelésre, a fejlődés következtében kevesebb nevelői segítség igénylésére, nagyobb önállóság elnyerésére. Érdekes, hogy a tapasztalat szerint az intenzív csoport tagjai nem kíváncsiak a nagyobb önállóság jogát élvező csoportokba, örülnek az intenzív tanulással elért eredménynek, fejlődésük ellenére is ezt a tanulási formát kívánják folytatni. Itt rendezték meg a városban "Ki tud többet a Szovjetunióról" című vetélkedő városi döntőjét, ami nagyon sok feladattal járt.

A nevelők is egésznapos munkabeosztásban dolgoznak, nincs napközis nevelő, hanem valamennyien - kötelező óraszámukon belül - szaktárgyakat tanítanak és klubnapközis foglalkozásokat is vezetnek.

Az egésznapos nevelésben megvalósul a nevelési és képzési folyamat egysége, a gyermekek tanórai és tanórán kívüli tevékenységének összefüggő rendszere.

Továbbfejleszti a gyermekek önállóságát társas életük irányításában, a képességeiknek megfelelő szintű tanulásban és önművelésben, a szabadidő személyiségfejlődésük szempontjából optimális eltöltésében, összehangolja a gyermekek tanórai, tanórán kívüli tevékenységét.

Ezzel szemben az egész napos elfoglaltságuk miatt sok közöttük a fáradt nevelő.

A tanulók - egyéni tanulási készségüktől függően - a különböző időmennyiségű tanulás után önállóan választhatnak klubformát, játék, könyvtári foglalkozás lehetőségeit.

A klub és a hagyományos szakkör között nehezen találják a megkülönböztető jellemzőket, egyelőre a klubok nagyobb rugalmasságát tekintik előnynek. Az elhangzott vélemények azonban azt bizonyítják, hogy mindössze a helytelen szakkörvezetési módszerek miatt látják ezt újdonságnak, hiszen a jól irányított, működtetett szakkörökben is lehetőség van a gyermekvélemények figyelembevételére, a rugalmasságra, időösszevonásra.

A művelődési ház fotoklubot létesített és sikeresen működtet KISZ-klubot a patronáló üzem KISZ-alapszervezete.

Ezenkívül a kis kémikusok, a zenebarát, könyvbarát, művészetbarát, mesélő városok, népi tánc, kézimunka, háztartás és sportklub működik.

A klubnapközi bevezetése egyértelmű tanulmányeredmény javulást eredményezett, de a közművelődési tennivalók megfogalmazása még nem mindenben tisztázott. A klubok szakkörjellege mellett jellemző a tanulók idejének félórákra való betáblázása, - véleményünk szerint az állandó időalkalmazkodás nem keltheti a gyermekben a szabadság érzetét. A kötelező tanulási idő 2 órától 4 óráig tart, a tanulást előbb befejezők az iskola épületében választhatnak szabadidős formát, de közművelődési intézménybe még csoportosan sem látogathatnak.

Probléma viszont, ha a közművelődési intézmények 1/2 5-től kezdődő programot hirdetnek, a messze lakók, vagy a kisebb gyermekek számára a téli hónapokban ez az időpont már nem megfelelő.

A mérésben résztvevő 7 iskola közül részletesebb elemzésre azt a hármat választottuk, ahol a leglátványosabb változások következtek be.

A többi iskolára sem maradt hatástalan az elemző munka. Kevésbé látványos, apró eredmények ezeknél is érzékelhetők, illetve egyértelművé vált a figyelemnek a vizsgálat tárgyára való terelődése.

Az 1.sz. iskolánál a témában nem történt változás.

Véleményünk szerint ennek az az oka, hogy a nevelők hagyományos nevelő-oktató munkájukat lelkiismeretesen elvégzik, de semmiféle újításra, útkeresésre nem vállalkoznak.

4. Szervezési változások Vác városban

A felmérés eredményeit az iskolaigazgatói és közművelődési intézményigazgató munkaközösségek együtt értékelték. Egyértelművé vált, hogy az ilyen együttes, baráti munkamegbeszélésekre a jövőben is szükség lesz, hiszen csakis a nyílt, alkotó viták, problémafelvetések, útkeresések javíthatják a két intézményrendszer kapcsolatát. Iskoláink nevelőit folyamatosan, rendszeresen tájékoztatjuk a közművelődési intézmények programajánlásairól.

Tanév elején az iskolák vezetői tájékoztatást kapnak a közművelődési intézmények tanévre szóló várható terveiről. A továbbiakban havonta eljuttatják az iskolákhoz rendezvénytervüket, emlékeztetőket, röplapokat, plakátokat. Vannak olyan kezdeményezések is, hogy a konkrét tantárgyhoz kötődő közművelődési témában közvetlenül a szaktanárt keresik meg ajánlásaikkal. Ezt várják tőlük is, ők tudják majd, ki az a tanuló, akinek személy szerint szól a program, neki ajánlják azt. A közművelődés dolgozói a legnagyobb tenniakarással sem ismerhetnek meg minden gyermeket. A gyermeket jelképesen kézenfogni és elvezetni a művelődési formához pedig csak úgy lehet, ha ismerik személyiségét, képességét, esetleg akkor nyiladozó tehetségét. Ezeknek megismerése, felismerése, a gyermekeknek megfelelő környezetbe történő irányítása a nevelő feladata kell, hogy legyen.

Az információ visszaáramlása még sokszor nehézkes, nem is mindig jóindulatú.

Azt már megfogalmazzák a nevelők, hogy egy-egy közművelődési program miért nem felel meg az igényeknek, de arról még kevés információt kapnak a közművelődési intézmények, hogy a meglévő programok helyett, vagy mellé,

vagy azok minőségi javítása érdekében milyen igényeik vannak az iskoláknak?

A közművelődési intézmények kérik, gyűjtik az elvárásokat. A gyermekek megfogalmazásaira az úttörőmozgalom önkormányzati szervein keresztül lassan lehet már számítani. Az úttörőtanácsok minden év tavaszán az úttörőház dolgozóinak jelenlétében beszélnek meg az igényeket, ez a beszélgetés az egyik kiindulópontja a következő évi tervezésnek.

Az iskolák a nevelőktől is várják az ötleteket, kívánságokat.

Az igények még nagyon ritkák. A nevelők közül sokan érzik még felesleges nyűgnek, a kötelező feladatokon túli társadalmi munkának a gyermekek közművelődési intézményekbe való irányítását.

Neheztelte a közös tervezést az a tény, hogy az iskolák tanévben, a közművelődés pedig gazdasági évben tervez.

Ma már a közművelődési intézmények tudják, hogy nagy vonalakban a tárgyévén túl a következő félévre is, legalább júniusig kell gondolkodniuk.

Augusztus végére tervek születnek az egész tanév kiállításaira, hangversenyekre, színházi előadásaira, könyvheti rendezvényekre, pályázatokra, előadássorozatokra. Az úttörőház hónapokra bontott eseménynaptárt is készít, ebben azt jelezve, hogy milyen korosztálynak, milyen irányú érdeklődésre számot tartva, kiknek ajánlva, mikor tartja rendezvényeit. Ezek a pontosan körülhatárolt információk jutnak el az iskolák közművelődési felelőseinek keresztül a nevelőkig, szaktanárokig.

A közművelődési felelősök elkészítik iskolai művelődési munkatervüket, az osztályfőnökök, rajvezetők, szaktanárok pedig beépítik saját munka- és nevelési terveikbe, tanmeneteikbe a lehetőségeket.

Külön kell szólnunk a két éve tevékenykedő iskolai köz-
művelődési felelősök munkájáról.

Tevékenységüket társadalmi munkában végzik, elismerésük-
re rendkívüli bérfejlesztés, vagy jutalom formájában
kerül ritkán sor. Sokrétű, áldozatos munkájukhoz tarto-
zik az iskolákban továbbra is tevékenykedő mozi-, hang-
verseny-, rendezvényfelelős, stb. munkájának koordiná-
lása, a közművelődési intézményekkel való kapcsolat-
tartás, az iskolában folyó közművelődési munka tervezé-
se irányítása, segítése.

Munkatervükben szerepelnek azok a tennivalók, amelyeket
az iskola saját lehetőségeivel, saját tanulóinak fej-
lesztésére végez, azok az elvárások, amelyek teljesíté-
sekor a szűkebb környezet, a társszervek kívánságainak
tesznek eleget. Itt az üzemeknél, körzeti pártalapszer-
vezeteknél, társadalmi ünnepeken, névadó ünnepségeken
és egyéb más műsorkötelezettségeken való részvételt ter-
vezik. Ebben a munkatervben kap helyet mindaz a mikro-
és makrokörnyezetből érkező tudatos művelődési lehetősé-
g, amelynek felhasználását célszerűnek tartják. A köz-
művelődési munkaterv része az iskola egész éves munka-
tervének.

Tudjuk, hogy a közművelődési felelősök rendkívül gaz-
dag tervező, végrehajtó, irányító, értékelő tevékenysé-
ge önálló munkakört igényelne. Azt is tudjuk, hogy a je-
lenlegi gazdasági helyzetünk nem teszi lehetővé a közel-
jövőben a teljes munkakörben dolgozó közművelődési fe-
lelős státuszának létesítését. Iskolai közművelődési fe-
lelőseink végzik tehát munkájukat sokszor megszállottan,
hivatásszeretettel, az erkölcsi elismerésért, eseten-
kénti jutalomért.

Nincs könnyű dolguk. Sokszor hárul rájuk nevelőtársaik
meggyőzésének, szemléletformálásának feladata is.

Tevékenységük gazdagodását jelzik iskoláink belső vál-
tozásainak próbálkozásai is: a fakultáció-kísérletben
való részvétel, a klubnapközi megvalósítása, a német,

orosz, angol, szlovák, eszperantó nyelviskolai tanulási lehetőségei, az 1.számú iskolában az elmúlt évben létesített önálló közművelődési otthon egyre gazdagodó programja.

Mérésünk eredményeivel a városi pártbizottság agitációs és propaganda bizottsága is foglalkozott. Feladatul adta az iskolavezetések számára a saját iskolájuk mérési eredményeinek, az okok és továbblépés lehetőségeinek részletes elemzését.

Kezdeményezte azt is, hogy hasonló témakörben családok számára kerüljön sor szociológiai mérés elvégzésére.

Ez a munka most kezdődik.

Hat általános iskolában családlátogatások keretében összesen 800 család, körülbelül 1500 felnőtt és 1800 gyermek bevonásával készülnek majd az életmódot, a család technikai-művelődési lehetőségeit, művelődési szintjét és mikéntjét, valamint művelődési igényeit érintő mérések, az összegezés megtörténte után értékelés. Ezt követi majd a tapasztalatok értékelése, a számok mögött meghúzódó tények, problémák végiggondolása, tenni-valók megállapítása.

Az iskolák a tapasztalatokat várhatóan az 1984. évi őszi nevelési értekezleten az iskola és a család témakörben dolgozzák fel.

A mérés feltehetően lehetőséget biztosít a közművelődési intézmények számára is a tapasztalat gyűjtésre, útkeresésre.

IV. Összefoglalás

E dolgozat készítésekor az általános iskola és a közművelődés kapcsolatát próbáltuk vizsgálni Vác városában.

8.osztályos tanulókkal végeztünk felmérést, amelynek eredményein keresztül kívántuk bemutatni a tanulmányi tevékenység és a közművelődési intézmények tevékenysége közötti kapcsolatot, a tantárgy és a szabadidő szórakoztató formák összefüggéseit, a közművelődési intézményekbe való irányítás mikéntjét, a művelődési élmény értékelését és az ezekkel kapcsolatos családi hatásokat.

A felmérés és annak elemzése gyakorlati munkán alapult és a város oktatási-közművelődési gyakorlatát kívánta segíteni.

A felmérés és elemzése óta másfél év telt el. Az elemzés során feltárt hiányosságok pótlására a problémák megoldására alapos szemléletváltozásra és hosszú időre van szükség, ezért feltétlenül eredménynek tekinthető az a tény, hogy iskoláinkban a figyelem középpontjába került az oktatás és művelődés kapcsolatának kérdése és a legtöbb általános iskolában lépések is történtek a kapcsolat javítása érdekében.

Ezek a lépések azonban elsősorban a tanítási óra és a tanítási órán kívüli iskolai művelődési lehetőségek kapcsolatának erősítését célozták.

A közművelődési intézmények népművelői helyenként lehetőséget és feladatot kapnak az iskola szabadidős programjában és ez is eredmény. Kevés javulás és kezdeményezés történt viszont a tanulók közművelődési intézményekbe való irányítása terén, ennek szervezeti és tartalmi formáit ezután kell megtalálnunk.

Az 1972. évi oktatáspolitikai határozat egyértelmű:

"Az iskola ne csak a tanulást, hanem a tanulók társas életét, közösségi, társadalmi tevékenységét is szervezze: váljék a fiatalok művelődésének szervező központjává.

Ez szükségessé teszi az iskolák zártságának feloldását, a társadalom különböző intézményeihez, így a közművelődési intézményekhez fűződő kapcsolataik erősítését, az iskolán kívüli egyéb nevelési tényezők fokozottabb közreműködését." /32/

Az 1982-es irányelv megerősíti a fentieket és halaszt-hatatlan feladatul tűzi ki, hogy újra gondoljuk a nevelési tényezők együttműködését és az iskolára bízva ennek koordinációját:

"Az iskola nevelési törekvéseit a társadalom valamennyi intézményének támogatni kell. Ugyanakkor az iskolának az eddiginél nagyobb szerepet kell betölteni a különböző nevelési hatások összehangolásában.".

/33/

Ezek a fontos gondolatok minden nevelő számára törvényerejűek. Hatásuknak nem egy nevelési értekezlet időtartamáig kell tartania, hanem a mindennapok munkájában kell ezeket megvalósítani. Ehhez szükséges az iskolán belüli szemléletváltozás, olyan nevelői személyiségek, akik a nevelői munka komplexitásában tartják számon a határozatban és irányelvben megfogalmazottakat, és nemcsak célként, hanem eszközként is tartják számon. Ezt az eszközt pedig úgy kell alkalmazni, hogy a tanulók szabadon választhassanak a tevékenységi lehetőségek között - hiszen a szabadidő az ő életüknek is viszonylag szuverén szférája -, ugyanakkor az általuk választott szabadidős forma újabb művelődési igényt keltsen bennük és az iskolában szerzett alapokkal képesek is legyenek ezt az igényt szabadidejükben és a közművelődés hálózatának igénybevételével kielégíteni. Az iskolának ahhoz, hogy demokratikusan és teljességre törekedve betölthesse ezt a szerepét, korszerűsítenie kell pedagógiai eszköztárát.

Ebben a korszerűsítési folyamatban szerepe van a neveléstudománynak és szerepe van az iskolák mai társadalmi gyakorlatának, a gyakorlatban megvalósuló megújulási törekvéseknek is.

"Korunk nem zárt, hanem nyitott iskolát követel ebben a vonatkozásban is. Olyat, amelyik nem kerget vágyálmokat, hanem reálisan számol a diákokat érő sokféle kölcsönhatással, ezek eredőjének alakulására képes nevelő befolyást gyakorolni. Olyan iskolára van ma szükség, amely nem magányos küzdelmet vív, hanem megtalálja szövetségeseit a szocialista értékekért vívott harcban, amely a diákok kulturális szabadidő szokásait nemcsak a saját tanórai és óránkívüli foglalkoztatásainak keretei között igyekszik megalapozni, hanem együttműködik a nevelő partnerekkel, mindenekelőtt a közművelődési intézményekkel." /34/

Nem az iskola ösztönző, értékközvetítő szerepét vonjuk kétségbe, hiszen a kialakuló nevelőiskola legfőbb eszköze továbbra is a tanítási óra marad, így az iskola egyre nagyobb szerepet kap a tudásvágy felkeltésére, az önképzés igényének kialakítására. A szilárd alapismeretek mellett így adunk lehetőséget a folyamatos megújulásra, az alkotó ismeretszerzésre.

A tanítási órán kívül továbbra is növekednie kell az iskolán belüli szabadidő közösségek tevékenységének. Ezekben önként, az egyéni érdeklődésnek megfelelő művelődési tevékenység folyhat és ez tovább élhet az iskola falain kívül is.

Ezek azonban nem feltételezhetik az önellátásra törekvést. Meg kell valósítani az iskola és a közművelődés intézményközi együttműködését, amelyben céltudatos, hatékony formák szolgálgják a nevelési célokat. Ezzel készítenek elő az iskolai évek utáni igényes értékválasztásra, arra, hogy akkor is keressék és megtalálják az önművelést szolgáló szabadidő - tevékenységek lehetőségeit.

"A művelődés egész életre szóló programja az embernek. Sajnálatos tudathasadás az, amelyik úgy véli, hogy iskoláskorban az iskola, felnőttkorban a művelődés más

intézményei, a "művelődési felelősök" a célok, programok, tevékenységi formák megteremtése terén.

A művelődési intézmények az iskolai neveléstől eltérő feltételekkel közvetítik értékrendünk elemeit, de céljuk azonos, a személyiség minden-oldalúságának kibontakoztatása, a szocialista tudat és életmód formálása, a társadalmi és egyéni értékrend harmonizálása...

Önmagában egyik társadalmi tényező sem tud kellő eredményességgel nevelni. Az együttműködés fontossága a tanulók művelődési szokásainak, a tanuló-művelődés szokásának kialakításában vitathatatlan.

Igy válik az önképzés és az önművelés a személyiség magasrendű szükségletévé." /35/

Nem lehet azonban azt várni, hogy ezek a változások egyszerre és könnyen bekövetkezzenek. Az iskolát feszítő számtalan hatás összefonódását Ágoston György fogalmazta meg a legpontosabban: "Fontos társadalmi érdek, a szocializmus zavartalan építésének egyik feltétele, hogy az iskola kiegyensúlyozottan, jó közérzettel dolgozzék... az iskolának minden olyan tevékenységben művelnie kell növendékeit, amely a szocializmusban az emberi személyes élet és a társadalom reális szükséglete". /36/ Tehát a társadalom részéről az iskolára nehezedő elvárások komoly próbatétel elé állítják az iskolát.

Ezeket az országos gondokat kell Vác városában is megoldani, jobban végezni.

Ebben a nagyon szép és fontos, emberformáló tevékenységben minden erőnek, iskolának és közművelődésnek is egy irányba kell hatnia: meg kell valósítani gyermekeink permanens nevelésének-képzésének koncepcióját, benne a dinamikusan fejlődő, alkotó, önfejlesztő, értékigenlő gyermeki személyiséget.

" A holt tudás megfakítja a szellemet, megtölti a gyomrot, anélkül, hogy táplálná a testet. Elevenebb tanítással jóllakatjuk a lelket, ugyanakkor fenntartjuk az ésszt az igazán fontos dolgok számára. Még időt is takaríthatunk meg vele, amire szükségünk is van, ha lépést akarunk tartani a folyton bővülő tárgykörökkel. Így az eleven oktatás, amely a lelket és az agyat kiegészíti, hozzásegíti az embert, hogy szembeszálljon minden problémák egyik legszörnyűbbikével, hogy ki, mit kezdjen önmagával. Eleven művészetet és tudományt tanítva az iskolák feltárhathják a művészi és tudományos élet kihívásait, azok végtelen horizontját, izgalmas kalanddá tehetik az egész életet."

/ Szent - Györgyi Albert /

V. Jegyzetek, felhasznált irodalom, felhasznált cik-
kek gyűjteménye, mellékletek

J e g y z e t e k

1. Életmód és közművelődés.

Kiad.a.: Országos Közművelődési Tanács munkabi-
zottsága.

= Társadalmi Szemle, 37. évf. 1982. 2.sz. 28-41.p.

2. CSÓREGH Éva

Lakótelepi iskolások.

Bp.: Akadémiai Kiadó, 1978. 14.p.

3. DUMAZEDIER, Jeffre

Travail et loisir. Traite de Sociologie du travail.

Paris, 1962. 280. p.

4. A nap 24 órája.

Kiad.a.: Központi Statisztikai Hivatal

= Statisztikai Időszaki Közlemények, 1965.8.sz.35.p.

5. SZÁNTÓ Miklós

Életmód, művelődés, szabadidő.

Bp.: Akadémiai Kiadó, 1967. 14. p.

6. DURKÓ Mátyás: A művelődés és a nevelés viszonya.

= Pedagógiai Szemle, 30.évf. 1980. 5.sz. 389. p.

7. Az általános iskolai nevelés és oktatás terve.

Kiad.a.: Művelődési Minisztérium - Országos Peda-
gógiai Intézet.

Bp.; 1981. 15. p.

8. LÉNÁRD Ferenc

A közoktatás fejlesztése és a pszichológia

Bp.: Akadémiai Kiadó, 1979. 104. p.

9. ÁGOSTON György

Neveléstudomány.

Bp.: Tankönyvkiadó, 1970. 14. p.

10. HORVÁTH György

Személyiség és öntevékenység.

Bp.: Tankönyvkiadó, 1978. 301. p.

11. Az állami oktatás helyzete és fejlesztésének feladatai.

Bp.: Kossuth Könyvkiadó, 1972. 90. p.

12. MIHÁLY Ottó

Az iskola általános nevelőfunkciója és az általános nevelő-képző iskola.

Kiad.a.: Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Kutatócsoport

Bp., 1980. 76. p.

13. A közoktatás fejlesztésének irányelvei.

= Társadalmi Szemle, 37. évf. 1982. 5.sz. 20. p.

14. KIRÁLY István: A közművelődési törvény végrehajtásának tapasztalatai.

= Népművelés, 29. évf. 1982. 6.sz. 6. p.

15. MIHÁLY Ottó

Az iskola általános nevelőfunkciója és az általános nevelő-képző iskola.

Kiad.a.: MTA Pedagógiai Kutatócsoport

Bp., 1980. 50-53. p.

16. A közoktatás fejlesztésének irányelvei.

= Társadalmi Szemle, 37. évf. 1982. 5.sz. 22.p.

17. VILLASGÓ István: Közművelődés, közösség, önművelés.

= Társadalmi Szemle, 36. évf. 1981. 5.sz. 86.p.

18. Az általános iskolai nevelés és oktatás terve.

Kiad.a.: Művelődési Minisztérium - Országos Pedagógiai Intézet

Bp., 1981. 151- 152. p.

19. DURKÓ Mátyás

A permanens nevelési rendszer Magyarországon.

Bp.: Tankönyvkiadó, 1978. 57. p.

20. ÁGOSTON György - NAGY József - OROSZ Sándor

Méréses módszerek a pedagógiában.

Bp.: Tankönyvkiadó, 1979. 10. p.

21. MIHÁLY Ottó

Az általános iskola nevelőfunkciója és általánosan nevelő- képző iskola.

Kiad.a.: MTA Pedagógiai Kutatócsoport

Bp., 1980. 26. p.

22. KÖPECZI Béla

Érték, értékrend, művelődés.

9. Művelődéstudományi Nyári Egyetem

Szeged, 1980. 33.p.

23. MIHÁLY Ottó

Értékrend a mai iskolában.

9. Művelődéstudományi Nyári Egyetem

Szeged, 1980. 133.p.

24. GAZSÓ Ferenc: Életmód és iskolakutatói módszerek
az ifjúság- szociológiában.

Bp.: Ifjúsági Lapkiadó Vállalat, 1970. 88.p.

25. BERNÁTH József - HORVÁTH Mihály - MIHÁLY Ottó -
PÁLDI János

Az önálló tanulás feltételei és lehetőségei.

Bp.: Akadémiai Kiadó, 1981. 15. p.

26. BERNÁTH József

Iskola és önművelés.

Bp.: Tankönyvkiadó, 1977. 73. p.

27. ÁGOSTON György: Az iskola funkciói és funkciózavarai az osztársadalmivá szélesedő nevelésben.
= Pedagógiai Szemle, 32.évf. 1982. 4.sz. 292.p.

28. MIHÁLY Ottó

Az iskola általános nevelőfunkciója és az általánosan nevelő-képző iskola.

Kiad.a.: MTA Pedagógiai Kutatócsoport

Bp., 1980. 85. p.

29. MIHÁLY Ottó: Értékrend a mai iskolában.

9. Művelődésseléleti Nyári Egyetem

Szeged, 1980. 129. p.

30. SÁNTHA Pál

Az iskola szerepe a diákok művelődési szokásainak megalapozásában és a fejlesztés feladatai.

Kiad.a.: MTA Pedagógiai Kutatócsoport

Bp., 1979. 29. p.

31. ÁGOSTON György: Az iskola funkciói és funkciózavarai az osztársadalmivá szélesedő nevelésben.
= Pedagógiai Szemle, 32. évf. 1982. 4.sz. 293.p.
32. Országos Közneveléspolitikai Atestva 1972.szept. 20.
Bp.: Kossuth Könyvkiadó, 1972. 39. p.
33. Országos Közneveléspolitikai Atestva 1972.szept.20.
Bp.: Kossuth Könyvkiadó, 1972. 37.p.
34. SÁNTHA Pál
Az iskola és a közművelődési intézmények.
Bp.: Akadémiai Kiadó, 1982. 9. p.
35. RIESZ Béla: Művelődési értékekre nevelés alapvető tényezői.
9. Művelődési Nyári Egyetem
Szeged, 1980. 267 - 268. p.
36. ÁGOSTON György: Az iskola funkciói és funkciózavarai az osztársadalmivá szélesedő nevelésben.
= Pedagógiai Szemle, 32. évf. 1982 . 4.sz.293.p.

A jegyzetekben felsoroltakon kívül felhasznált irodalom

ACZÉL György

Szocialista kultúra - közösségi ember.

Bp.: Kossuth Könyvkiadó, 1974. 414 p.

ANDRÁSSY Mária - VITÁNYI Iván

Ifjúság és Kultúra.

Bp.: Kossuth Könyvkiadó, 1979. 164 p.

ÁGOSTON György

Bevezetés a neveléstudományokba.

Kiad.a.: Orvostovábbképző Intézet Egészségügyi

Főiskolai Kar, / kézirat /

Bp., 1978. 178. p.

ÁGOSTON György

Az egységesség és differenciáció elvének tantervi
következményei. Tanulmányok a neveléstudományok
köréből.

Bp.: Akadémiai Kiadó, 1979. 96 - 122. p.

ÁGOSTON György - NAGY József - OROSZ Sándor

Méréses módszerek a pedagógiában.

Bp.: Tankönyvkiadó, 1979. 414 p.

ÁGOSTON György

Neveléstudományok.

Bp.: Tankönyvkiadó, 1973. 320 p.

ÁGOSTON György

Pedagógia.

Bp.: Tankönyvkiadó, 1965. 243 p.

AGOSTON György

A pedagógia alapfogalmai és a nevelési célrendszer.

Bp.: Akadémiai Kiadó, 1976. 181 p.

AGOSTON György

A permanens nevelés fogalma és jelentősége.

TIT Nyári Egyetem

Szeged, 1971

BERNÁTH József

Iskola és önművelés.

Bp.: Tankönyvkiadó, 1977. 201 p.

BERNÁTH József

Permanens nevelés. A pedagógia időszerű kérdési
külföldön.

Bp.: Tankönyvkiadó, 1975. 104 p.

CSÖREGH Éva

Lakótelepi gyermekek.

Bp.: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1978. 259 p.

CSÖREGH Éva

Lakótelepi iskolások. Életmód, szabadidő, nevelés.

Bp.: Akadémiai Kiadó, 1978. 105 p.

DANECZKI, J.

A megosztott idő egysége.

Bp.: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1973. 348 p.

FALUSSY Béla

A szabad idő szociológiája.

Bp.: Gondolat Kiadó, 1976. 400 p.

FAURE, Edgár

Tanuljunk meg élni.

Paris, 1972. UNESCO, 231 p.

GAZSÓ Ferenc - PATAKI Ferenc - VÁRHEGYI György

Diákéletmód Budapesten.

Bp.: Gondolat Kiadó, 1971. 302 p.

GÁSPÁR László

A társadalmi gyakorlat szükségletei és az általános nevelés tartalma.

Bp.: Akadémiai Kiadó, 1977. 60 p.

A gyermek iskolán kívüli kulturális nevelése.

Tanulmánygyűjtemény. Szerk.: Czeglédi Györgyné

Bp.: Táncsics Kiadó, 1965

HASSENFORDER, J.

Szabad idő és nevelés.

Bp.: Tankönyvkiadó, 1971. 99 p.

HÁRS Lajos

Gyermekeink tanítási órán kívüli elfoglaltsága.

Pedagógusok Fóruma

Zalaegerszeg, 1974. 15.sz.

INKEI Péter - KOZMA Tamás

Célok és stratégiák a köznevelés fejlesztésében.

Bp.: Akadémiai Kiadó, 1977. 92 p.

KARDOS József - KORNIDESZ Mihály

Szocialista társadalom - korszerű iskola.

Bp.: Kossuth Kiadó, 1975. 218 p.

KISS Árpád

Műveltség és iskola.

Bp.: Akadémiai Kiadó, 1969. 363 p.

KON, Igor Szemenovics

Az ifjúkor pszichológiája.

Bp.: Tankönyvkiadó, 1982. 374 p.

KOZÉKI Béla

Motiválás és motiváció.

Bp.: Akadémiai Kiadó, 1980. 301 p.

KÓSANÉ Ormai Vera - JÁRÓ Katalin - KALMÁR Magda

Fejlesztéslélektani vizsgálatok.

Bp.: Tankönyvkiadó, 1979. 343 p.

A közművelődés helyzete és fejlesztésének feladatai.

Az MSZMP KB. 1974. márc. 19-20- i ülése

Bp.: Kossuth Könyvkiadó, 1974. 79 p.

A közoktatási és közművelődési intézmények együttműködése a tanulóifjúság nevelésében.

Bp., Művelődésügyi Minisztérium, /kézirát / 18 p.

KUNSÁGI Elemér

Fiatalok eszményképeinek vizsgálata.

Szegedi Pedagógiai Nyári Egyetem

Kiad., a.: TIT Csongrád megyei Szervezete

Szeged, 1975. 448 p.

LOSONCZI Ágnes

Az életmódról.

MTA Szociológiai Kutató Intézet

Bp., 1973

MAJZIK Lászlóné

Nevelési eredményvizsgálat az általános iskolai
osztályfőnök munkájában.

Bp.: Tankönyvkiadó, 1972. 379 p.

MARX György

Jövőidőben./ Gyorsuló idő /

Bp.: Magvető Kiadó, 1979. 144 p.

MIHÁLY Ottó

Nevelésfilozófia és pedagógiai célelmélet.

Bp.: Akadémiai Kiadó, 1976. 239 p.

Pedagógiai Kézikönyv

Bp.: Tankönyvkiadó, 1980. 342 p.

SÁNTHA Pál

Az iskola és a művelődési otthon együttműködése.

Bp.: Akadémiai Kiadó, 1976. 151 p.

Szabadidő és művelődés. Tanulmányok a magyar szabad-
idő - kutatások témaköréből.

Szerk.: Falussy Béla

Kiad.a.: Tudományos Ismeretterjesztő Társulat

Bp., 1974. 307 - 354. p.

A szabad idő szociológiája.

Tanulmányok.

Bp.: Gondolat Kiadó, 1976.

SZÁNTÓ Miklós

Eletmód, művelődés, szabad idő.

Bp.: Akadémiai Kiadó, 1967. 169 p.

Szociálpszichológia.

Bp.: Gondolat Kiadó, 1973. 433 p.

VÉSZI János

Alfa születik. / A közoktatás és a közművelődés
egysége./

Bp.: Tankönyvkiadó, 1980. 193 p.

VITÁNYI Iván

Társadalom, kultúra, szociológia.

Bp.: Kossuth Kiadó, 1981. 313 p.

A jegyzetekben felsoroltakon kívül felhasznált cikkek
gyűjteménye

ÁGH Attila: Marxista emberfelfogás és művelődés.

= Kultúra és Közösség, 1977. 2.sz. 77-89. p.

AGOSTON György: Az iskola funkciói és funkciózavarai
az osztársadalmivá szélesedő nevelésben.

= Pedagógiai Szemle, 32.évf. 1982. 4.sz. 291-297.p.

AGOSTON György - VESZPRÉMI László: A pedagógusok magatartásának hatása a tanulók teljesítményeire egy vizsgálat tükrében.

= Pedagógiai Szemle, 17.évf. 1967. 3.sz. 198-210.p.

AGOSTON György: A pedagógia alapfogalmai és a nevelési célrendszer.

= Pedagógiai Szemle, 24.évf. 1974. 1.sz. 66-72.p.

BALLÉR Endre: Iskolai és iskolán kívüli nevelés.

= Dunántúli Napló, 1970. szept. 9.

BERNÁTH József: Közoktatás és közművelődés.

= Népművelés, 24.évf. 1975. 12.sz. 14-16. p.

BRAUN Anna: Kísérlet az iskolai nevelés és a közművelődés lehetőségeinek összehangolására.

= Pedagógusok Fóruma./Zalaegerszeg/ 1974. 15-19.p.

CSOMA Gyula: Az iskola és a közművelődési intézmények együttműködéséről.

= Pedagógiai Szemle, 28.évf. 1978. 1.sz. 62-67.p.

CSOMA Gyula: Az iskola és a közművelődés együttműködése
a permanens tanulás szolgálatában.

= Pedagógiai Szemle, 24.évf. 1974. 11.sz. 979-987.p.

CSÖREGH Éva: Hétköznapi - Vasárnap.

Lakótelepi gyermekek napirendje.

= Világosság, 17.évf. 1976. 11.sz. 718-723. p.

CSÖREGH Éva: Iskola a lakótelepen.

= Köznevelés, 29. évf. 1973. 38.sz. 11-12. p.

CSÖREGH Éva: Lakótelepi környezet - lakótelepi közérzet.

= Világosság, 17.évf. 1976. 4.sz. 240-246. p.

CSÖREGH Éva: A nevelés és a köznevelés kapcsolata a konkrét iskolai munkában.

= Pedagógiai Szemle, 16.évf. 1966.2.sz. 114-129. p.

CSÖREGH Éva: A több arcú szabadidő ellentmondásai.

= Világosság, 16.évf. 1975. 2.sz. 90-95. p.

DURKÓ Mátyás: A művelődés és nevelés viszonya.

= Pedagógiai Szemle, 30.évf. 1980. 5.sz. 387-397.p.

ERDÉLYI Gábor: A szabad idő csapatunkban.

= Úttörővezető, 1978. 11.sz. 13-16. p.

FUKÁSZ György: Szabad idő vagy szabadidő.

= Valóság, 17.évf. 1974. 11.sz. 79-87. p.

GAZAROVA, Marie: Szabad idő és iskola.

= Köznevelés, 30.évf. 1974. 22.sz. 14-15. p.

GÁZSER József: A közművelődési törvény új lehetősége
az általános iskola nevelő munkájában.

= Módszertani Közlemények, 17.évf. 1977. 2.sz. 65-67.p.

GOSZTONYI János: Közoktatás és a közművelődés egymásra épül.

= Társadalmi Szemle, 29.évf. 1974. 11.sz. 80-84. p.

GYURÓ Imre: A közoktatás és közművelődés fejlesztésének távlatai Szabolcs - Szatmár megyében.

= Állam és Igazgatás, 36.évf. 1976. 7.sz. 588-598.p.

JÁKI László - N. SÁNDOR László: Vasárnap, szabad idő, nevelés.

= Valóság, 9.évf. 1966. 8.sz. 85-91. p.

JENEY Lajos: Nevelési Központ a jövő közintézménye.

= Kultura és Közösség, 1975. 4.sz. 69-75. p.

A jövő műveltségesezménye. A Népművelési Konferencia és a Neveléstudományi Kongresszus téziseiből.

= Élet és Irodalom, 13.évf. 1969. 21.sz. 1-3. p.

JUHÁSZ Antalné: A szabadidő - tevékenységek vezetésének néhány kérdése.

= Tanító, 13.évf. 1975. 8.sz. 17-20. p.

KELENDI Gyuláné: A gyermek szabadideje és az iskola.

= Módszertani Közlemények, 14.évf. 1974. 2.sz. 53-56.p.

KISS Tihamér: Nevelés a szabadidő helyes felhasználására.

= Magyar Pedagógia, 15.évf. 1976. 4.sz. 331-340. p.

KOZMA Tamás - MIHÁLY Ottó: Művelődésünk távlati fejlesztése.

= Társadalmi Szemle, 33.évf. 1978. 11.sz. 79-84. p.

KÖPECZI Béla: Szabadidő és művelődés. Zárszó a TIT által rendezett konferencián.

= Magyar Nemzet, 1974. okt. 2.sz.

LICK József: A tudományos - technikai haladás és az emberi fejlődés távlatai.

= Szociológia, 1976. 3-4.sz. 441-451. p.

MARX György: A műveltség dinamikája.

= Társadalmi Szemle, 24.évf. 1969. 5.sz. 53-62. p.

MÁRTA Ferenc: A tananyag nem cél, hanem eszköz.

= Köznevelés, 30. évf. 1974. 2.sz. 10-11.p.

MÁTYÁS István: Az oktatás és közművelődés elválaszthatatlan.

= Népszava, 1976. nov. 24.

MEZEI Gyula: Az iskola lehetőségei a tanulók művelődési esély- egyenlőtlenségeinek csökkentésében.

= Pedagógiai Szemle, 30.évf. 1980. 58-67. p.

Országos Közművelődéspolitikai Tanácskozás.

= Népművelés, 23.évf. 1974. 11.sz. 3-12. p.

POZSGAY Imre: Ujragondolni dolgainkat.

= Népművelés, 29.évf. 1980. 12.sz. 21-24. p.

SÁNTHA Pál: Az iskola szabadidő - közösségek fejlődésének új lehetőségei és távlatai.

= Magyar Pedagógia, 18. évf. 1979. 2.sz. 169-176.p.

SÁNTHA Pál: Az iskolai szabadidő - közösségek kibontakozása napjainkban.

= Pedagógiai Szemle, 30.évf. 1980. 4.sz. 341-348. p.

SÁNTHA Pál: A permanens önművelés és a művelődési otthonok, ifjúsági klubok diáklátogatói.

= Magyar Pedagógia, 13.évf. 1974. 3.sz. 281-291.p.

STRACK Jánosné: A közművelődés és a közoktatás kapcsolata.

= Népművelés, 1975. 24.évf. 4.sz. 30-32. p.

SZÁNTÓ Miklós: Gondolatok a szabadidő " értékekről."

= Szociológia, 1973. 2.sz. 234-239. p.

SZÁNTÓ Miklós: Szabadidő és életmód.

= Kortárs, 18.évf. 1974. 3.sz. 469-475. p.

F. VANKÓ Ildikó: A nevelési központ korszerűsége.

= Kultúra és Közösség, 1975. 4.sz. 64-69. p.

VENCZEL István: Közoktatás - közművelődés.

= Népművelés, 25.évf. 1976. 4.sz. 3-6. p.

VITÁNYI Iván: Szabadidő vizsgálatok tapasztalatairól.

= Kritika, 1974. 3.sz. 2-5. p.

VITÁNYI Iván: A közművelődés távlatai.

= Társadalmi Szemle, 28.évf. 1973. 2.sz. 89-93.p.

WALDMANN József: Néhány gondolat " A közművelődés helyzete és fejlesztésének feladatai " című határozat kapcsán.

= Módszertani Közlemények, 14.évf. 1974. 5.sz. 335-337.p.

ZÖLDI László: Tanulás, művelődés, szórakozás.

= Magyar Ifjúság, 18.évf. 1974. 10.sz. 28. p.

ZSELEV, Zselju: Művészeti öntevékenység az esztétikai nevelés rendszerében.

= Kultúra és Közösség, 1976. 2.sz. 106-117. p.

Mellékletek

F e l m é r ő l a p

1. Melyik közművelődési intézményt látogatsz ?

rendszeresen: ☐ ☐ ☐ ☐ gyakran: ☐ ☐ ☐ ritkán: ☐ ☐ ☐

Húzd alá a megfelelőt !

könyvtár, múzeum, művelődési ház, zeneiskola, mozi,
uttörőház

2. Miért rendszeresen ?

Miért gyakran ?

Miért ritkán ?

3. A fenti intézmények melyik programját látogatsz leg-
szívesebben ?

4. Mit szeretnél ezekben az intézményekben végezni, ami-
re jelenleg nincs lehetőség ?

5. Melyik rendezvényt látogatsz szüleiddel együtt ?

6. Honnan tudod meg, hogy milyen programra érdemes el-
menned ?

- magad érdeklődsz utána
- szüleid hívják fel a figyelmed
- tanáraid hívják fel a figyelmed
- plakáton, csapatfalon olvasol róla ?
- a " Váci műsor " - ból értesülsz róla
- egyéb:

7. Kikkel szoktad megbeszélni kulturális élményeidet ?
Szüleiddel, barátaiddal, tanáraiddal, senkivel,
őrssel, egyéb:
8. Melyik tantárgy a kedvenced ?
Miért ?
9. Milyen szórakozást keresel magadnak szabadidődben ?
Miért ?
10. Tanulmányi eredményed:

/ Megjegyzés: a nemedet egy " L " vagy " F " betűvel
jelezd a lap szélén. /

Városi Tanács VB. Művelődésügyi Osztálya Vác
Művelődési Központ Vác, Lenin út 63.
Hajós Alfréd Uttörőház Vác, Lenin út 45.

Kedves Lányok és Fiuk !

A segítségeket szeretnénk kérni egy vizsgálathoz.
Kérjük, hogy a csatolt kérdőív kérdéseire őszinte, a
valóságnak megfelelő válaszokat adjatok!

A vizsgálat - s így a kérdőív is - névtelen, mert egy
nagyobb közösséget, helyzetet jellemző válaszok érde-
kelnek bennünket.

Ha a kérdőív kitöltésénél bármi nem egyértelmű, azt
inkább kérdezzétek meg, mert ezzel a vizsgálat ered-
ményének hitelességét segítitek.

Előre is köszönjük szíves segítségeket, hiteles, ő-
szinte válaszaitokat !

Eredményes tanévzárást és jó vakációt kívánunk !

Vác, 1982. máj. 12.

Bartha Gyula
városi képzésfelelős

A mérésben résztvevő tanulók adatainak kiegészítése

Mért adatok összessége:

7 csoportban 194 tanuló, valamennyien 8. osztályosok. A nemek 50-50 %-os arányban szerepeltek.

Tanulmányi eredményük:

<u>Teljesítményszint</u>	<u>Osztályközép</u>	<u>Gyakoriság</u>
2,51 - 3,00	2,75	20
3,01 - 3,50	3,25	24
3,51 - 4,00	3,75	35
4,01 - 4,50	4,25	70
4,51 - 5,00	4,75	55
		194

Legnagyobb gyakorisági érték az eloszlásban:

70

B.pesti tanulók átlagos tanulmányi előmenetele társadalmi rétegenként

1969

4.sz. melléklet

Társadalmi rétegek	2.oszt. tanulm.eredm.	8.oszt. tanulm.eredm.
Vezető értelmiségi	4,3	4,1
Középszintű értelmis	4,4	4,2
Irodai dolgozó /alk./	4,0	3,8
Szakmunkás	3,7	3,4
Betanított munkás	3,4	3,4
Segédmunkás	3,3	3,2
Mg-i fizikai dolgozó	3,4	3,0

/ Közli: Gazsó Ferenc = Mobilitás és iskola. Bp.:
Társadalomtudományi Intézet, 1971 /

Általános iskolai tanulók tanulmányát befolyásoló tényezők százalékos megoszlása

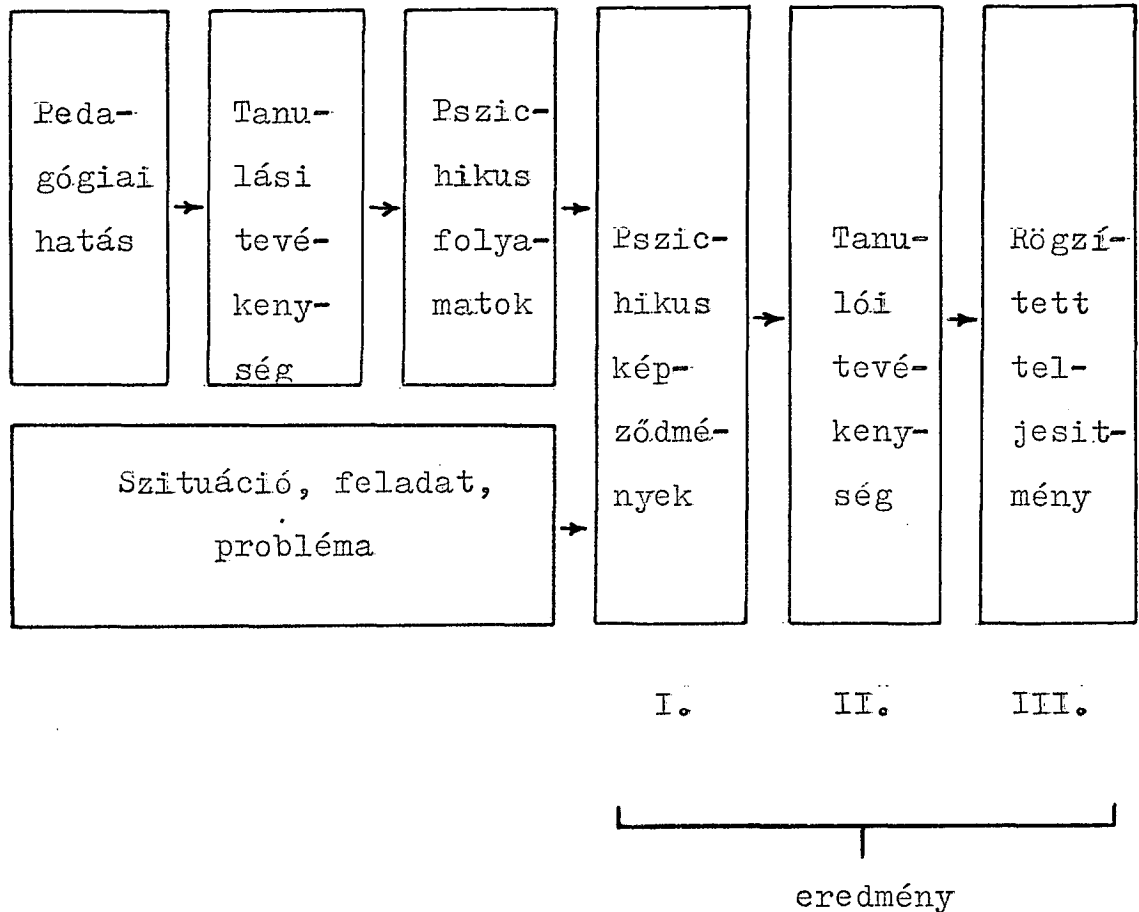
1968

Tényezők	4.oszt. kor	8.oszt. kor
Családi tényezők	12,9 %	15 %
Iskolai tényezők	19,2 %	8,3

Forrás: Kozma Tamás = Hátrányos helyzet.
Bp.: Tankönyvkiadó, 1975

A pedagógiai hatás és eredménye

5.sz. melléklet

Közzli: ÁGOSTON György - NAGY József - OROSZ Sándor

Mérési módszerek a pedagógiában.

Bp.: Tankönyvkiadó, 1979. 31. p.

Végezetül hálás köszönetemet szeretném kifejezni mindazoknak, akik értékes tanácsaikkal, gondolataikkal hozzájárultak, illetve elősegítették dolgozatom megírását.

Szeretnék köszönetet mondani Dr. Ágoston György tanszékvezető egyetemi tanárnak, hogy lehetővé tette dolgozatom elkészítését.

E helyről is külön szeretném megköszönni Dr. Kunsági Elemér egyetemi docensnek az iránymutató gondolatait és értékes tanácsait, mely nélkül e dolgozatot nem tudtam volna elkészíteni.